MANOSCRITT.
Magl.
XXX
239

SEZIONE MAGLIABECHIANA

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

Mss

Magl.

Classe

XXX

Codice

239

Provenienza

Strozzi 4, n° 503

7
39

N° 503
D'
239

XXX

Di Dante Alighieri

Monarchia di Dante

Amon

MIIVM hominū in quos amorē
uirtutis natura ſupior impreſ
sit hoc maxime interesse uidet
ut quēadmodū de labore antiq
pro
rum ditati ſunt / ita et ipſi poſteris ~~pro~~
laborent / quantū ab eis poſteritas hēat
quo ditet. Longe nanq;
ab officio ſe eē non dubitet / q
publicis documētis imbutus ad rē pu
aliqd afferē nō curat. Non .n. eſt
bonum / quod ſecus decurſus aquarū /
fruſtificat in tpre ſuo / ſed potius pni
roſa uorago ſemp ingurgitas : et nūq
ingurgitata refundens. Hoc igitur
ſepe mente recogitas / ne de infoſſi ta
lenti culpa quoq; redarguar. publicę
utilitati: non modo turgeſcere quin

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE 1885

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE Mss

imo fructificar desidero: & intetatas ab aliis o
stendere ueritates. Nam quē fructū ille q
theorema quoddam Euclidis uter demōstra
ret, qui ab Aristotle felicitate ostensam re
ostender conaret. Qui se senectutē et a Ci
cerone defensā resumeret defensandam,
Nullum quippe, sed fastidiū potuis illa sup
fluitas tediosa prestaret. Cumq; inter alias
ueritates occultas et utiles temporalis Mo
narchię notitia utilissima sit, et maxime
latēs: et ppt nō se habere in mediate adlu
cru: ab omnibus intentata impposito est.
Hanc de suis enucleare laticibus: tū ut
utiliter mundo prugilem, tum & ut pal
mā tanti brauij primus in meā gloriam
adipiscar. Arduiz quippe opus et ultra
vires aggredior nō tam de ppria uirtute
cōfidens, q̄ de lumine largitatis: qui dat
omnibus affluenter: et non improperat

PRIMVM igit uidendū est quid est
q̄ temporalis Monarchia dicit, tipo
ut dicam et secundū intentionē. Est ergo
temporalis monarchia quam dicūt imperiū
unicus principatus: et sup omnes in tempe,
uel in hijs quę tempore mensurant. Ma-
xime autez de hac tria dubia querunt.
Primo nanq; dubitat, & querit an ad bene
esse mundi necessaria sit. Secundo an Ro
manus populus de iure monarchię officiū
sibi asciuit. Tertio an Auctoritas monarchię
dependeat ádeo in mediate uel ab alio eius
ministro seu uicario. Verū quia omnis ue
ritas, quę nō est principiū ex ueritate ali
cuius pncipij, nō fit manifesta, necesse est
in qualibet inqsitiōe hēre notitia de prin
cipio inquod analitice recurrat pro certitu
dine omniū ppositionū quę inferius assu
munt. Quare presens tractatus est inqui
sitio quędam. Sān omia: de principio scrūta
dum esse uidet: in cuius ueritate inferiora

subsistant. Est ergo sciendū q̄ quęda sunt
quę nostrę potestati minime subiacentia
speculari tantūmodo possumus / opari aut
non. Velut mathematica: physica: et diui
na. Quęda uero sunt / quę nr̄ę potestati sub
iacentia: nō solum speculari: sed et opari
possumus / et in hȳs nō opatio pp speculā
tionē / sed hoc pp illam assumit. Quoniam inta
libus opatio finis subest. Cum ergo materia
pns politica sit / imo fons atq̄ principiū rectar
policar & omne politicū nr̄ę potestati sub
iacet / manifestum est / q̄ materia pns nō ad
speculatioēz per prius sed opationē ordinat.
Rursus cum in opalibus principiū & causa
omniū sit vltimus finis: Mouet igit primo
agentem / consequens est / ut omis rō eor q̄ que
sunt ad finē / ab ipso fine summat. Nam a
lia erit rō incidendi ligna ppter domū con
struendam: & alia pp nauim. Illudigit
sequidem quod est finis vniuersalis ciuilitatis
humanę / erit hic principiū p quod oia
quę inferius probanda sunt erunt mani
festa sufficienter. Esse aut finē huiꝰ ciui
litatis / et illius / & nō ee vnū omniū
finē arbitrari stultū est.

Vnc aut uidendum est q̄d sit finis to
tius humanę ciuilitatis / quo visc
plusquam dimidiū laboris erit trāsactū
iupta phylosophum ad Nichomacū. et ad
euidentiam eius quod querit aduertendū
est q̄ quēadmodum ē finis alicuius ad quē nā
producit pollicem / et alius ab hoc ad quē
manū totam & rursus alius ab utroq̄ ad
quē singularē hoīum / alius ad quē ordi
nant domesticā comunitatē / alius ad quē
vicinam / et alius ad quē ciuitatē / et ali
ad quē regnum / et denīq̄ optimus / ad quē
vniuersaliter genus humanū deus eternꝰ
arte sua / quē nā sua est / in esse p̄ducit

& hoc querit hic tanq̃ principiũ inquisitois directiuũ. Propt̃ quod sciendum est primo q̃ deus & nã. nihil otiosum facit. Sed quicquid prodit in esse / est ad aliquam operationẽ. Nõ .n. in essentia ulla creata ultimus finis est in intentione creantis / in quantũ creans / sed ppria essentia operatio. Vnde est q̃ opatio propria pp essentiã: sed pp illam hit + ut sit. Est ergo aliqua opatio ppria humane uniuersitatis: ad quam ipsa hominũ uniuersitas in tanta multitudine ordinetur. Ad quam quidẽ opationẽ / nec homo unus / / nec domus una / nec una uicinia / nec una ciuitas / nec regnũ particulare ptingere potest. Que aut sit illa manifestum fiet. si ultimũ de potentia totius humanitatis apparebat. Dico ergo q̃ nulla uis aplurib⁹ diuersis participata est de potentia alicuius illoz / quia cum plurib⁹ spẽcieb⁹ esset specificata / q̃ est impossibile. Non est ergo uis ultima

in homine ipsũ ee simpliciter sumptũ quia est sic sumptũ ab elementis participat / nec ee cõplexionati: quia hoc reperitur in naturalib⁹ nec ee animati / quia sic et in plantis nec esse apprehensiuum: quia sic et participatur abrutis: sed et apprehensiuũ p intellectum possibile est. quod quidem ee nulli ab homie alij competit / uel supra uel infra. Hamet, si Animę sunt essentię intellectum participantes: nõ tñ intellectus earũ est possibilis / ut hominis / quia essentię tales spẽties quędam sũt intellectuales / et nõ aliud / et earum esse / nihil est aliud q̃ intelligere quidem / q̃ sunt sine interpollatiõe / aliter sempiternę nõ essent.

Patet igit q̃ ultimũ de potentia ipius humanitatis est posita siue uirtus intellectiua. Et quia postea ista p unũ hoiem / siue pauciores particularium cõmitatũ supius distinctar / tota simul in actum reduci / nõ pot / necesse est

multitudine ee i humano gnre p quā quidez/
tota potentia huiusmodi attuetur. Sic neces
se multitudine rez generabiliū/ ut potentia
tota materię primę sep~~atam~~ sub actu sit.
aliter esset dare potentiam separatā quod est
impossibile. Et huic sntię concordat Aueroys
in com^to sup his que de anima. Potentia &
intellectiua de qua loquor nō solum est ad
formas uniuersales/ aut spetes/ sed et p quā
dam extensionē ad particulares unde solet
dici q intellectus peculatiuus extensione fit
practicus/ cuius finis est agere ato facere/
quod dico ꝓpter agibilia/ quę politica prude
tia regulant/ artes/ que omia speculationi a
cillant/ tanq optimo: ad quod humanū gen
prima bonitas/ in ee^ss produxit. Ex quo iam
innotescit illud politice intellectum. s. un
gentes alijs naturaliter principari

Atis ergo declaratum est q primū opus
humani gnis accepti totius est actu
are sup totam potentiā intellectus politici p
prius ad speculandū et secundario ꝓp hoc ad ope
randū ad suam extensionē. & quia quem
ad modum est in parte/ sic est in toto et
in homine particulari contingit/ q sedendo/
et quiescendo/ prudentia & sapientia ipse
p ficit. Patet q genus humanū in quiete
siue tranquillitate pacis ad proprium suū
opus q fer e diuinum est/ iuxta illud. Mi
nuisti eum paulominus ab angelis liberrime
ac facillime se habet. Vnde manifestum est
q pax uniuersalis est optimū eoz/ quę ad
nrām beatitudine ordinant. Et hinc est q ꝓpa
storibus de sursum sonuit/ nō diuitię/ non uo
luptates/ non honores/ nō longitudo vitę/
non sanitas/ nō robur/ nō pulcritudo/ sed
pax/ Inquit. n. celestis militia: Gloria in
altissimis deo/ et in terra pax hominibus bone
uoluntatis

Hinc et uobis salus hominū salutabit. Decebat .n. summū saluatorē exprimere. Quem quidē morem seruare uoluerunt discipuli eius. & paulus in salutatoribus suis: vt omnibus manifestum ee pot. Ex hys ergo q declarata sunt patet per quod melius / imo perq optime genus humanum ptingit ad opus propriū: et pconsequēs visum est propinquissimus: medium pqd itus in illud ad quod uelut in vltimū finem omnia nra opa ordinant q est pax uniuersalis Que pro principio rationum subsequentiū suppo natur quod erat necessariū ut dictum fuit uel aliud signum prefixum / in quo quicquid probatū est resoluatur / tanq in manifestissimam ueritatē

Esumens igit qd a principio dicebatur
Tria maxime dubitant / et dubitata querimus: circa monarchiaz temporalem que comuniori uocabulo nuncupat: Imperium. Et de his ut predictum est proprositum est sub assignato principio inquisitionē facere secundum / iam taltum ordinem. Itaq 3 pma

questio fuit vtrum ad bñ ee ss mundi monarchia temporalis necessaria sit. t Loc eqdē nulla vi rōis / uel auctoritatis obstantē' potissimis et patentissimis argumentis ostendi potest: quoꝝ primū ab aristle philosopho assumat de suis politicis. Asserit .n. in e narrabilis eius auctoritas / quod qr aliq plura ordinant ad quod unum oportet vnum illoꝝ regulare seu regere: alia nō terminari seu regi: quod quidē nō solū gtiosum nomē auctoris facit esse credendū. secundum ratio inductiua. Si .n. consideremus vnum hoiem hoc in eo contingere uidebimus: quia cum omnes vires eius ordinent ad felicitatē: uix ipsa intellectua lis est regulatrix & rectrix omniū aliaꝝ. Aliter ad felicitatē q uenire non potest. Si consideremus unam domū cuius finis est / domesticos ad bñ viuere preparare. vnū oportet ee ss q regulet & regat quē dicūt patrem familias uel eius locum tenentē

iuxta dicentē phylosophū. Omnis domus regitur a senissimo: et huius ut ait Homerus est regulare/ omnes et leges imponere alijs: pp quod prouerbialiter dr: illa malā ductione Parem heas in domo. Si consideremus vicum unum/ cui finis est comoda tā psonarū q rerū auxiliatio/ unū oportet ee aliorum rectorem uel datum ab alio: uel ex ipsis pminentē consentientibus alijs: alr ad illam mutua sufficientia/ nō solum nō ptinent/ sed aliqn pluribus preeminere uolentibz vicinia tota destruitur. Si uō unā ciuitatē cōsiderem⁹ cuius finis est/ bñ sufficienterq3 viuere: vnū opz esse regimē. & hoc non solum in recta politica/ sed et in obliqua: q si alr fiat/ non solum finis uite ciuilis amicitie/ sed et ciuitas desinit esse q erat. Si denq3 vnum regnū particulare/ cui⁹ finis est hūs qui ciuitatis cū maiori fiducia sue tranquillitatis: oportet esse regem unū qui regat atq3 gubernet/ alr non nō existentes in regni fine nō assecunt/ sed et regnum in interitum labitur: iuxta illā infallibilis ueritatis. Omne regnum inse ipm diuisum desolabitur. Si ergo sic se habet in hūs & singulis que ad unum aliquod ordinant/ uerum est q assumit supra. Nunc constat q totum humanū genus ordinat ad vnum vt iam prēostensum fuit/ ergo unū oportet esse regulans/ siue regens: & hic monarcha/ siue Imperator dici debet. Et sic patet q ad bene esse mundi/ necesse est monarchiam esse siue Impium.

Sicut se hr pars ad totum: sic ordo ptialis ad totalem/ par q ad totum se habet sicut ad finem & optimū ex quo hetur/ q bonitas ordinis partialis non excedit bonitatē totalis ordinis/ sed magis e conuerso. Cum ergo

duplex ordo repiatur in rebus ordo .s. partiū
inter se: et ordo partium ad aliquod vnum
q̄ non est pars. Sicut ordo partium exerci
tus inter se / et ordo ad ducem. Ordo partiū /
ad unum est melior tanq̄ finis alterius. est
.n. alter pp hunc / nō e conuerso. Vnde si
forma hui ordinis repit in partibus huma
ne multitudinis / multo magis repiri debet
in ipsa multitudine siue totalitate partiū
similis p̄missi cum sit ordo melior / siue
forma ordinis. Sed repit in omnibus parti
bus humane multitudinis ut p̄ea q̄ dicta
sunt patet. Et sicut omnes partes p̄dicta
te in regna & in ipsa regna: ordinari
debent ad vnum principem / siue ad vnū
principatū / hoc est ad monarchā siue monarchia /

Mplius humana uniuersitas est quas
dam totum: ad quasdā partes / et est q̄
dam ps ad quoddam totum: est .n. q̄dam

totū ad regna particularia et ad agentes ut
supiora ostendunt: & est quedam pars ad to
tum vniuersum / & hoc est de se manifestū.
Si ergo inferiora humane vniuersitatis /
bñ respondent ad ipsam sic ipsa benedicitur
respondere ad suum totum. Partes eius bñ
bene respondent ad ipam p unum principiū
tantum: ut ex supioribus colligi potest de fa
cili ergo ea ipsa ad ipsum uniuersum siue ad
eius principem qui deus est et monarcha sic
pfecte bene respondet ad vnum principi
um tantum. Ex quo sequitur monarchiam
necessariam mundo: ut bñ sit.

Tomne id bñ se hñ: & optime q̄se hēt /
secundum intentionē agentis primi qui
deus est & hoc est p se notum / nisi apud
negantes diuinam bonitatē attingere sumus
pfectios. De intentione dei est ut omne
in tantum diuinam similitudinem repreſen
tet in quantum propria natura recipe pōt
pp quod dictum est faciamus hominem ad

imagine & similitudine ~~representet~~ ingtu
propria nã ~~recipe~~ pot / ~~propter quod~~ dictum
est Faciamus hoiem
imagine & similitudine nram q licet ad
imagine de rebus inferioribus ab homine
dici nó possit. ad similitudinem tñ de qualibz
dici potest / cum totum vniuersum nihil a
liud sit q uestigiu quoddam diuine boni
tatis Ergo humanu genus bñ se habet &
optime qñ secundum q potest deo assimilat.
Sed genus humanu maxe deo assimilatur /
quando maxe est unu / uera .n. ratio uni
in solo illo est pp qđ scriptum est. Audi
israhel Dominus deus tuus vnus est.
Sed tunc genus humanu maxe e unum / qñ
totum unit in vnum / q ee ss nó pot nisi
qñ vni principi sub iacens maxe deo assimi
latur. & p consequens maxime est / secun
dum diuinam intentione q est bñ & optme
se habere. Vnde in principio huius capitis
est probatum /

Tem bñ & optime se hꝫ omis filius / cum
uestigia perfecti patris / in quantu pro
pria natura pmittit imitat. Humanum
genus filius est celi q est pfectissimus in oi
opere suo: generat .n. homine Sol uerta se
cundum philosophu de naturali auditu. Ergo
optime se hꝫ humanu genus / cum uestigia
celi in qtum ppa nã pmittit imitat. & cũ
celum totum vnico motu .s. primi mobilis /
et vnico motore / q deus est / regulet in omni
bus suis partibus motibz & motoribus / ut
philosophando euidentissime humana ratio
de prehe dit. Si uere silogizatum est huma
num genus / tunc optime se hꝫ qñ ab unico
pncipe tanq ab unico motore / et vnica le
ge / tanq ab unico motu / in suis motoribz
& motibus regulat. Rpter qđ necessari
um appz ad bñ ee ss mundi monarchia
esse siue principatu / qđ impiu appellatur /

Et hanc rationē scrutabat Boetius dicens / O felix hominum genus / si uros animos amor quo cēlū regit regat.

Tubicunq; potest ee litigium / ibi debz esse iudicium / alter eet imperfectū sine principe: ꝓpria ꝓfectiue / q̄ est impossibile / cum deus & nā in necessarijs nō deficiat. Inter omnes duos principes / quorum alter alteri / minime subditus est. pōt esse litigium / uel culpa ipsorū / ut et subditorum / q̄ de se patet: ergo inter tales oportet ee iudicium / Et cum alter de altero cognoscere nō possit / ex quo talitez alteri nō subdit / nam par in parem nō hī impium / oportet esse tertium iurisdictiōis amplioris. qui ambitu suj iuris ambobus principet Et hec aut erit monarchia aut non / Sed sic habet propositum / Si uero iterz habebit sibi equalem extra ambitū suę iurisdictiōis / tunc iterq; necessarius erit tertius alius / & sic aut erit processus in infinitum / q̄ ee non pōt / aut oportebit deuenire ad iudicē primū sumum de cuius iudicio cuncta litigia dirimant / siue mediate / siue immediate & hec erit monarchia siue Impator. Est igitur Monarchia necessaria mundo. & hanc rationem uidebat phylosophus / cum dicebat entia / malunt ait publica principatū unus ergo princeps.

Ceterea mundus optime dispositus est cum Justitia in eo potissima est / Vnā Virgilius commendare uolens illud secundū q̄ suo tempore surgere uidebatur in suis Buccolicis cantabat. Jam redit & virgo / redeunt saturnia regna. Virgo nāq; uocabatur Justitia quam etiā Astream uocabant. Saturnia Regna dicebant optima tempora quę et aurea nuncupabantur / Justitia potissima est solum sub monarchia siue impio. Ad eū

dictam

subassumpte. Sciendum est ꝙ Justitia de se
& impperia natura considerata. Est quedam
rectitudo / suie regula obliqui hinc inde abi
ciens et sic nō recipit magis & minus que
admodū & albedo in suo extractu considerata.
Sunt.n. huiusmodi forme quedam compo
sitioni cōtingentes & consistentes simplici &
inuariabili essentia / ut magister sex principio
rum recte ait. Recipiunt tn magis & min
huiusmodi qualitates ex parte subiectoꝝ exqbꝫ
cōtinet / secundum ꝙ magis & minus in sub
iectis de cōtrarijs ammiscet. Vbi ergo mi
nimum de contrario Justitie amiscet & qtum
ad habitum / & qtum ad opationem / ibi iusti
tia potissima est. Et uere tunc potest dici de
illa ut Physosophus inquit / neq3 hespus / neq3
lucifer sic admirabilis est. Est.n. tunc phebe
similis. Fratrem diametraliter intuenti de pur
purea matutine serenitatis. Quantū ꝙ ad

habitum Justitia cōtrarietatē hī / qnq3 ī uelle / nā
ubi uoluntas ab oīi cupiditate sincera nō est /
et si adsit Justitia / non tn omnino inest / in
fulgore suę puritatis / hī.n. subiectum licet
minime aliqualiter tn sibi resistens pp qđ
bn repellunt qui iudicem passionare conant.
Quantū uō ad opationem iustitia cōtrarieta
tem habet in posse. Nam cū Justitia sit uir
tus ad alterum / suę potentia tribuendi cuiq3
quod suum est quomodo qs opabitur secundu
illam: ex quo patet ꝙ quanto Justus potentiōꝝ /
tanto in operatiōe sua Justitia erit amplior
Ex hac itaq3 declaratiōe sic arguat. Justitia po
tissima est ī mundo / quando ualentissimo &
potentmo subiecto inest huiusmodi solus monar
cha / est ergo soli Monarche insistens iusti
tia ī mundo potissima est. Iste silogismus
currit ꝙ secundam figuram cum negatione

intrinseca & est similis hoc omne. b est .A
solum e y est. b. q est cē. b. est. a nullū
preter. c. est. a. ergo nullum preter. c est
.b. & prima propria declaratione precedē
te apparet. Alia sic ostendit & primo q
tum ad velle. de inde quantū ad posse.
ad cuius euidentiam notandū est q iustitię
max contrariat cupiditas. ut innuit Ari
stotiles. in 5. ad nicom. Remota cupiditā
te omnino nichil iustitię restat ad uersum.
Vnde sntia philosophi est / ut quę lege de
terminari possunt / nullo modo iudici relin
quant: & hoc metu cupiditatis fieri oportē
defacili mentes hominum detorquentis. Vbi
ergo ~~est~~ quod possit optari / impossibile est
in cupiditate esse: destructis. n. abiectis
passiones cē non possunt / Sed monarcha
non ht q possit optare / sua nanq iurisdicto

terminat / occeano solum q nō contingt princi
pibus alijs / quorū principatus ad alios termi
nant / vt puta regis castelle ad illum qui
regis aragonum. Ex quo sequitur q monar
cha sinecrissimū inter morales iustitię pos
sit cē subiectum Preterea quemadmodū
cupiditas habituale iustitiam quodammodo q
tumcunq pauca obnubilat / sic caritas seu
recta dilectio in se potest potissimū locum
Illo pot habere iustitiam Cuius modi est
monarcha. ergo eo existente iustitia potis
sima est / uel esse potest. Qd aut recte
dilectio faciat / quod dictum est / hic hezi
pot. Cupiditas nanq p scitem hominus
spretam querit alia caritas spretis alijs
omnibus / querit de inde deum & homi
nem / et p consequēs bonum hominis.
Cumq inter alia bona hois potissimū sit

viuere // vt supra ducebatur / & hoc opetur maxe
atq; perfectissime iustitia / caritas / iusta
iustitiam vigorabit / et potior potius. Et q
monarche max hominu recta dilectio in ee
debeat. patet sic. Omne dilgibile / tanto
magis diligitur / qto propinquius est diligeti
sed homines ppinquius monarche sunt q
Aliis principibus / ergo ab eo magis diligit
uel diligi debent. Prima manifesta est / sina
passuor & actuor cosideretur. Secunda
phoc apparet: quia principibus aliis appro
pinquat p monarcham / et no e conuerso: et
sic p prius etiam in mediate monarche est
cura de hominibus. Aliis aut principibus p
monarcham: eo q cura ipsorum / a cura il
lorum suprema descendit. Preterea quanto
causa est vnior / tanto magis ht rationem
cause quia / inferiori no est causa / nisi p superi

÷ vt patet ÷

vt patet in his que de causis / et quanto ca magis
causa est / tanto magis effectum diligit / cu
dilectio talis assequatur causam p se. Cum
igit monarcha sit utilissima causa / inter mo
rales / vt homines bn viuant / quia pri
cipes aliis p illum / vt dictum est / coseni
ens est / vt bonum hominu magis ab eo
diligat. Qui aut monarcha potissime se
heat ad opatione iustitie / quis dubitat
nisi qui necesse habeat / no intelligit / cum
is monarcha et hostes habere non possit /
Satis ergo declarata sub assumpta pri
cipalis quasi cocluso. certa est. s. q adop
timam dispositione mundi necesse est. mo
narchiam ee

T humanu genus potissime liberum op
time se heat hoc erit manifestum /
si principium pateat libtatis / Propter quod
sciendum est / q principiu primu nostre

libertatis / est libertas arbitrarij / q̃ multi hent
in ore / in intellectu uō pauci inueniunt / nāc
usq adhoc vt dicant liberū arbitriū ee. liberꝫ
de voluntate iudiciū & uerum dicunt. sed
importatu p uerba longe est ab eis / quemad
modum tota die logici nostri faciunt de
quibusdam prepositionibꝫ que ad exemplū
logicalibus interserunt puta de hoc / Tri
angulus habet tres duobus rectis equales.
Et ideo dico q̃ iudiciū mediū apprehensionis
et appetitus. Nam prior res apprehenditur /
de inde apprehensam bona uel mala iudi
catur. Et ultimo iudicans prosequit fugit
fugit. Si ergo iudicium moueat omnino
appetitum & nullo modo preueniatur / ab
eo liberꝫ est. Si uō ab appetitu quod cunq mō
praeueniente iudicium moueat. liberum ee
nō potest. quia nō ase sed abalio captiuum
trahitur: & hinc est q̃ bruta iudicium liberꝫ

habere non possunt / quia eorū iudicia semp
ab apetitu proueniuntur. Et hinc etiam
patere potest q̃ substantie intellectuales /
quarum sunt / immobiles uoluntates nec
nō animē separatē bñ hinc abeuntes. li
bertatē arbitrij ob immutabilē uolunta
tis nō admictunt. sed pfectissime atq̃ potis
sime hoc retinēt. Hoc viso uerum ma
nifestum ee pōt huiusmodi libertas siue
principium. hoc totius libertatis nostrē ma
ximū donum humanē naturē a deo collatū
sicut in paradiso Comedie iam dixi quia ut
homines q̃ ipsum hic felicitamur ut hoies
q̃ ipsum alij felicitamur vt dij. Et si ita
est: quis erit qui humanū genus optime
se habeī nō dicat: cum potissime hoc prin
cipium posset vti. Sed existens sub mo
narcha est potissime liber pp quod scien
dum est / q̃ illud est liberum: q̃ sui met / et

nó alterius grã est · ut · philos · placet i hys
que de simpliciter ente / Nam id quod
est alterius gratia necessitat abillo cui
gratia est · sicut via necessitat a ter
mino / . Genus humanu solum impante
monarcha sui / & nó alterius gratia ẽ.
Tunc n · politicem dirigimur oblique
democratię · s · eligarchię atq3 tyranides /
que inseruitutem cogunt genus huma
num / ut patet discurrenti p oes & aristo
cratici Reges & Aristorici quos optimates
uocant & populi libertatis relatores / qvia
cum monarcha magis dilogat homines: ut
iam tactum est / uult omnes homines bonos
fieri: qđ ee nó potest apud obliqua poli
tizantes ; Vnde philosophus in suis po
liticis ait · Quod in politia obliqua bo
nus homo / est malus ciuis bonus cõuer
tunt · Et huiusmodi politię recte libertatem

intendunt · s · ut homines pp se sint: nó n ci
ues pp Consules / nec gens pp regem / sed e
conuerso Consules pptr ciues: et Rex pp gen
tem · Quare quemadmodum nó politia
ad ẹ̈ę̈m̈ leges: quin immo leges ad poli
tiam ponuntur · sic secundum legem uiue
tes uiuentes: nec ad legis latorem ordinãt
sed magis ille adhos / ut et philosopho pla
cet in hys que de presenti materia nobis
abeo relata sunt · Hinc et patet qp quis
consul / siue / rex / respectu uię sint domini
aliorum: respectu aut terminj aliorum mi
nistri sunt: & maxẽ monarcha qui minis
ter omnium peuldubio habendus est: hinc
et iam innotescer pot qp monarcha neces
sitat a fine sibi pfixo in legibus ponen
dis · Ergo genus humanuz sub monarcha
existens / optime se habet / ex quo seguit /
qp ad bene esse mundi monarchiaz necce e ee ss /

Dhuc ille qui pot ee optime disposi
tus ad regendum optime alios dis
ponere potest. Nam in oni actione princi
paliter intenditur ab agente. siue necessitate
nature / siue uoluntarie agat: ppria simi
litudine explicare. Vnde fit q omne ge
nus in quantum huiusmodi delectat quia
cum omne genus q est appetat suum
ee: et ac in agendo agentis: ee quodam
ampliet: sequitur de necessitate delectatio
quia delectatio rei desiderate sempannexa
est. Nichil igitur agit / nihil nisi tale
existens gle patiet fieri debet pp q dicit
philosophus in hys que de simpliciter ente /
omne inquit quod reducitur de potetia
in actu. Et hinc destrui pot / error illoru q
bona loquendo / & mala opando credunt
alios vita & moribus / informare. Non

aduertentes q plus psuaserunt manus Jacob
q verba / sed ille falsum illa no psuade
rent. Vnde philosophus ad Nichomacum
hys. n. inquit que in passionibus et actio
nibus sermones minus sunt credibiles opib
t— Linc et dicebatur de celo pris dauit
Quare tu enarras Justitias meas quasi di
cat frustra loqueris: cum tu sis alius ab
eo q loqueris. Exquibus colligit q optime
dispositum ee oportet: optime alios disponi
uolentem / sed monarcha solus est ille qui
potest optime ee dispositus ad regendus. q
sic declaratur: Vna quq3 res eo facilius
& perfectius ad habitum / et ad opationem
disponitur / quo minus est in ea de contra
rietate ad talem dispositionem. Vnde fa
cilius & perfectius ueniunt ad habitum

phylosophicę veritatis qui nichil unq̃ audi
erunt q̃ q̃ audierunt / ꝑ tempora & falsis
opinionibus imbuti sunt: ꝓpter q̃ bene
Galienus inquit tales duplici tempore
indigere ad sciam acquirendum. Cum q̃
monarcha nullam cupiditatis occasionē
hēre possit / uel saltem minimam inter
morales / ut supius est ostensum / q̃ ceteris
principibus non cōtingit. & cupiditas ipa
sola sit / corruptiua iudicij et iustitię pę
peditiua. conseqũns est / q̃ ipe uel omnio
uel maxi / bene dispositus ad regendum
et pot: quia inter ceteros iudicium: &
iustitiam potissime habere potest / Que
duę principalissime legis latori / & legis
executori conueniunt / testante Rege illo
sanctissimo / cum conuenientia regi: & filio

regis postulabat adeo: Deus inquiebat iu
dicium tuum regi da / & iustitiam tuam
filio regis. Vnde igitur dictum est / cum di
in sub assumpto / q̃ monarcha solus est / ille
qui pot et optime dispositus ad regendū /
ergo monarcha solus optime alios disponer
potest / Ex quo sequitur q̃ ad optimam
mundi dispositionem monarchia sit neccia /

T q̃ pot fieri ꝑ unum / melius est ꝑ unū
fieri q̃ per plura / q̃ sic declaratur.

Sic unum q̃ quod aliquid fieri potest. a. et
sicut q̃ plura ꝑ quę similiter illud fieri pot /
. a. & b. si ergo illud idem q̃ fit per. a. & b.
potest fieri ꝑ a. tantum frustra ibi assu
mitur. b. quia ex ipsius assumptione ni
chil sequitur / cum prius illud idem fiebat
ꝑ. a. solum. Et cum omnis talis assumptio
otiosa siue superflua / et omne superfluum. deo &

et nature displiceat / & omne q̄ nature
& deo displicet sit malum & hoc mani
festū est de se / sequitur nō solum melius
ee fieri p̄ unum est bonum p̄ plura sim
pliciter malum. Preterea res dicitur
melior / perse propinquior optimo & finis
ht rationem optimi / sed fieri p̄ unū est
propinquius / patet sic. Sit finis .c. finis
p̄ .c. per unum .a. uel per plura .a. et
.b. manifestū ē q̄ longior est uia ab .a.
p̄ .b. in .c. q̄ ab .a. tantum in .c. Sed
humanū genus pōt regi p̄ unū sumum
principē / qui est monarcha: propter q̄d
uertendū ē sane / q̄ cum dr humanū ge
nus pōt regi p̄ unū sumuz principem /
nō sic intelligendū est / ut minima cui
cunq̄ municipij iudicia ab illo unō im
mediate prodire possint / cum et leges /

municipales cūq̄ deficiant / et opus habe
at directiuo / ut patet p̄ phum in .5. ēthi
ad nichomacum / Habent nanq̄ natio
nes regna & ciuitates inter se propc
tates quas legibus differentibus regula
ri opz / est .n. lex regula directiua uitę.
Alter quippe oportet regulari scithas /
qui ex septimu clima uiuentes / & ma
gnam diēi et noctiū in equalitatem pa
tientes intollerabilis q̄ algore frigoris pre
muntur / Alter Garamantes / q̄ sub eq
noctiali habitates / et coequatam semper
luce diurna / noctis tenebris hentes / ob
estus aeris nimietate / uestimentis operiri
nō possūt / sed sic intelligatur ut comunis
regula gubernetur ad pacem / q̄am quidz
regulam siue legē / particulares principes

ab eo recipe debent / tanq intelligens / practicus / ad cõclusionẽ opatiuam / recipit maiorẽ ꝓpositionem ab intellectu speculatiuo / & sub illo particularẽ quę sua est assumit & particulariter ad opationem cõcludit / & hoc solum possibile est uni: Sed necesse ẽ ab uno procedere Vt omnis cõfusio de principibus uniuersalibus auferat. Hoc et factum fuisse ꝑ ipsum / ipe moyses in lege cõscribit / q assumptis primatibus de tribus filiorq israel eis inferiora iudicia relinqve bant / supiora & cariora ꝑ se soli reseruas quibus cariorib⁹ utebat primates per Tribus secundum q Vnicuiq; tribui cõperebat / Ergo melius est humanũ genus ꝑ unũ regi / q ꝑ plura / et sic ꝑ monarchia

/ q unicus ẽ princeps / & si melius deo acceptabilius / cum deus semp uelit q melius ẽ / et cum duorum tantum inter se idem sit melius et optimum / cõueniẽs est / nõ solum deo esse acceptabilius hoc inter hoc vnũ / et hinc plura / sed acceptabilissimũ. Vnde sequit humanũ genus optime se habet cum ab vnico regit. & sic ad bñ esse mundi / necessarium est monarchiam ee.

Tem dico q ens / et unum / et bonũ gradatim se hent / secundum primũ modum dicendi prius / Ens. n. natura ꝑ cedit vnum / unum nõ bonũ. Maxime est ens. maiꝰ est unũ / & maxime vnũ est bonum. Et qto aliquid a maximo ente elongatur / tanto ab ee / unũ & ꝑ consequens abesse bonũ: ꝓꝓ q in omni gne

verū illud est optimū q̄ est maxime unū/
ut pho placet/ in his q̄ de simplicita
te entē/. Vnde fit q̄ unū ee uidetur
esse radix eius/ q̄ ē bonū. & multa ee
eius q̄d est malum/ quia phytagoras
in correlationibus suis/ ex parte boni
ponebat unū. ex parte uō mali plurale/
ut patet/ in primo eoz q̄ de simpliciter
entē/. Hinc uideri pōt/ q̄ peccar nichil
est aliud/ q̄ progredi ab uno subiecto ad
multa. Quod quidem Psalmista uidebat
dicens. Ā fructu frumti & uini & olei mul
tiplicati sunt. Constat igit q̄ omne q̄
est bonum p hoc ē bonum q̄ in uno cō
sistit. Et cum cōcordia in quantū hui
modi sit/ quoddam bonū/ manifestum est
ipsam consistere in aliquo uno/ tanquā

in propria radice/ q̄ quidem radix ap
parebit/ si natura uel ratio cōcordię
sumat. Est.n. cōcordia i uniformi motus
plurium uoluntatū: inqua quidem ratio
ne apparet unitate q̄ p informe mo
tum datur intelligi concordię radicem
ee/ uel ipsam concordiam/ Nam sicut
plures glebas duceremus concordes/ pp
q̄d condescender omes ad medium/ et plu
res flammas pp coascendere omnes ad
circūferentiam/ si uoluntarię hoc face
rent/ ita homines plures cōcordes dici
mus pp simul moueri/ sed uelle ad unū
q̄d est formaliter in suis uoluntatibus/ si
cut qualitas una formaliter in glebis.
.s. grauitas & una in flamis .s. leuitas.
Nam uirtus uolitiua postea quędam ē

ſpecies boni / apphensi forma est eius / que
quidem forma / quemadmodu et alie una
inse multiplicatur / secundu materie mul
tiplicatione recipientis: vt anime & nu
meris / & alie forme / compositioni cõtin
gentes / hys ꝓmissis / ꝑ declaratione assu
mende ꝓpositois ad propositu sic arguat.
Omnis concordia dependet ab unitate
que est / i uoluntatibus: genus huma
num optime se habens est quedam concor
dia. Nam sicut unus homo optime se hꝫ
habens / et qtum ad anima: et qtum ad
corpus / est cõcordia quedam: et similiter
domus: ciuitas / et regnu: sic totu genus
humanu. Ergo genus humanu optime
se hens ab unitate que est in uoluntati
bus dependet: sed hec esse nõ possunt /
nisi sit uoluntas una: domina & regu
latiꝫ omnium aliaꝝ / i unum. cum mo
rahium uoluntates ꝓpter blandas adole
scẽtie delectatiões indigeant directiuo.
ut in ultim ad nichomacu / docet philoso
phus nec ipsa una pot esse nisi sit ꝑn
ceps unius omniu cuius / uoluntas dna
et regulatriꝫ aliaꝝ esse possit. Quod si
omnes cõsequntie superiores uere sunt / qd
sunt / necesse est ad optime se habere hu
manu genus esse in mundo monarcha /
et ꝑ consequens monarchia ad bene esse mũdi.

x

Actionibus omnibus supraposits ex
perientia memorabilis attestatur /
Attestat illius mortalium / quem dei fili
in salute hois hoiem assumptus uel expectauit.
uel cum uoluit ipse disposuit. Nam si a
lapsu primoꝝ parentum ꝙ uerticulum fuit /

totius nrę damnationis dispositiones homi
num & tempora recolamus / nō inuenie
mus nisi sub diuo Augusto monarcha /
existente monarchia / p̄fecta mundum
fuisse undiq; quietum. Et q̄ tunc hu
manū ḡnus fuerit felix in pacis uni
uersalis tranquillitate. hec hystoriagra
phi omnes hęr poetę illustres: hoc et
scriba mansuetudinis xp̄i testari dig
tus est, et deniq; Paulus plenitudinem
temporis statum illū felicissimū appel
lauit. Vere tempus & temporalia /
queq; plena fuerūt / quia nullū nrę
felicitatis mysterium ministerio uacauit.
Qualiter aut se habuerit orbis ex quo tu
nica ista in cōsutis cupiditatis undiq;
scissuram primitus passa est & legere
possumus / et ut non videremus. Ogenus

humanū quantū procellis / atq; iacturis
quantisq; naufragijs agitari te necesse e
dum bellua multorū capitum factum
in diuersa conaris / intellectu egrotas
utroq; similiter & affectu / rationibus in
refragabilibus in intellectu superorem
nō curans. nec exp̄ientię multū inferio
rem / sed nec affectum dulcedine diem sv
asionis cum p̄ tubam sci spūs tibi affat.
Ecce quam bonum & quam iucundū
habitare fres i unum /

Vare fremuerunt gentes / et populi me
ditati sunt inania. Astiterunt re
ges terrę & principes conuenerunt in unū
aduersus dnm & aduersus xp̄m eius.
Dirumpamus uincula eorū & proiciā
mus a nobis iugum ipsorū. Sicut ad
facie causę nō p̄tingentis / nouū effectū
comuniter admiramur / sic cum causa

cognoscimus / eos qui sunt in admiratione
restantes quadam derisione despicimus.
Admirabar equidem aliquado Romanu
populu in orbe terrarum sine ulla re
sistentia fuisse ꝑfectum. Cum tantu sup
ficiale intuens illu nullo uiue sed ar
morum tantumodo uiolentia obtinuisse ar
bitrabar. Sed postq̃ medullatus oculos
mentis mfixi & pfficacissima diuina
prouidentiam hoc efficisse cognoui. admi
ratioe cedente / derisiua quedam supue
nit / descripto cu gentes nouerim contra
romani ppli preheminetia fremuisse / cu
iideam pplos una meditantes / ut ipse
solebam / cu insup doctam reges & princi
pes in hoc uinculo cocordes / ut aduersent
domino suo & unico suo romano principi

ppq derisue / nõ sine dolore quoda cu illo
clamare possum / ꝑ populo glorioso / pio
Cesare / qui pro principe cẽli clamabat.
Quare. f. q. & p. me sunt in amia. A
re. t. et prin. con. i unu. adu. d. et ad
uersum chm eius. Verum quia naturalis
amor diuturna ee derisione non patitur.
Sed ut sol estuus qui discussis nebulis ma
tutinis oriens luculentus irradiat. derisioe
omissa luce conceptionis effunder manuit.
ad dirumpenda uincula ignoratiꝫ regu
atq; principu talium: & ad ostendendu
genus humanu liberu a uigo ipsorum.
cum propheta sanctissimo me me subsequat
hortabar subsectia subassumens. Dirum
pamus uidelicet uincula eoꝝ / e proicia
mus a. n. iu. ipsoru. Hec equidem

duo fient sufficienter si secundā partem pre
sentis ꝓpositi prosecutus fuero. et instantis
questionis ueritatem ostendero. Nam
ꝓ hoc ꝙ romanū Impium de iure fuisse
monstrabit nō solum ab oculis regum et
principū qui gubernacula pauca sibi
usurpant hoc ipsum de romano populo
mendaciter estimates ignorantię nebu
lam eluent. sed mortales omnes cē se li
beros a iugo sic usurpantiū recognoscent.
Veritas aut questionis potere poterit nō
solum lumine rois humanę sed etiam
radio diuinę auctoritatis. Quę duo cū si
mul occurrunt celum & terram simul
assentire necesse est. Igitur fiducię pre
notatę innixus & testimonio rois et auc
toritatis ꝓfectus ad secundā questionem
dirimendam progredior.

Ostū sufficient secundum ꝙ materia
patitur de ueritate ꝓprię dubitatio
nis inquisitum est. instat nunc de ueritate
secundę inquirere. hoc est utrum Roman
populus de Iure sibi asciuit dignitatem. impiꝰ
Cuius quidem inquisitionis principiū ē uidere
eue sit illa ueritas in quam rationes in
quisitionis uelud in principiū ꝓprium re
ducat. Sciendum est igit ꝙ quemadmodū
ars in triplici gradu inuenitur. in mte
.s. artificis. in organo. et in materia:
formatu ꝓ artem: sic & naturam in tri
plici gradu possumus intueri. Est n. nā
in mente primi motoris. qui deus est.
de inde in celo. tanq in organo. quo me
diante similitudo bonitatis eterne ꝙ flui
tate materię explicatur. Sit quemad

modum ꝑfecto existente artifice atq3 optimo
organo se hente si cotingat principium
in forma artis materiæ tm imputandum
est sic cum deus vltimū ꝑfectionis attin
gat & instrumtum suū siue organū
eius ꝑ cēlum est nullū debitę ꝑfectionis
patiat defectum: ut exhijs patet. qvę
de cēlo philosophamur: restat q quicquid
in rebus inferioribus ēst principū exptę
materiæ subiacētis principium sit et pre
ter ītentionem dei naturalis & cēli
Et q quicq est in rebus inferioribus
bonis cum ab ipsa materia ee nō possit
sola potentia existente ꝑ prius ab artifice
deo sit et secundario a cēlo q organum
est artis diuinę quam nā comuniter
appellat Exhijs iam liqvet q ius cum sit

bonum ꝑ prius in mēte dei est. et cum omne
q in mente dei est sit deus vnde illud qđ
factum est i ipso vita erat et ds mag̃. se ipm
uelit sequitur q ius a deo put in eo est sit
uolitum et cum uoluntas & uolitum in do
sit īdem sit sequit ulterius q diuina uolun
tas sit ipm ius & uterū ex hoc sequit qđ
ius in rebus nihil aliud ēst q similitudo diui
næ uoluntatis Vnde fit q quicquid diuinę
uoluntati nō consonat ipsum ius ee nō pos
sit: & quicqd diuinę uoluntatis ēst conso
num ius ipsum sit Quā ꝑpp quererę uterū
de iure factum sit alicuid licet aliqua uer
ba sit nihil tn aliud qerit q utrum factiz
sit secundū q deus vult. Hoc ergo suppo
nitur q illud qđ deus i hominū societate
iubet illud pro uero atq3 sincero iure ha
bendum sit Preterea meminisse oportet q
ut ꝑius docet in primus ad nicom. nō simi
liter i oīi materia certitudo ꝙrenda ēst

sed secundum qꝫ natura dei rei subiecte re
cipit ꝑ ꝗ sufficienter argumta sub iuſto
principio procedut · si ex manifestis signis
atq; sapientum auctoritatibus uis illius ꝑpu
gloriosi queratur · Voluntas quidem dei
ꝑse inuisibilis est · et inuisibilia dei / per
ea q̃ facta sunt / intellecta cõspiciunt ·
nam occulto existente sigillo cera impreſ
sa de illo q̃ uis occulto tradit notitiam
manifestam / Nec mirũ si diuina uo
luntas / per signa querenda est / cum etiam
humana exempla / uolente nõ aliter q̃si
gna cernatur ·

Eco igit ad questionẽ / qꝫ Romanos
populus de iure nõ usurpando mo
narchiẽ / qꝫ impium dr si sup mortales
omnes sibi ascium / qđ quidem prior sic ꝓ
bat · Nobiliſſimo populo cõuenit / omnibus
aliis ꝑferri romanus ꝑpulus fuit nobiliſſim

ergo cõuenit ei omnibus aliis ꝑferri · Aſſum
pta ratiõe probatur · Nam cũ sit premi honor.
um uirtutis / & omis prelatio sit honor ·
Omnis prelatio uirtutis ẽ premiũ · Sed
constat qꝫ merito uirtutis nobilitant
homines · Virtutis dr proprie uel maiorꝫ
Est n nobilitas uirtutes & diuitiẽ an
tiquẽ iuxta phum in Politicis / et iuxta
Iuuenalẽ Nobilitas animi sola est atq;
unita uirtus quẽ due sententiẽ ad duas
nobilitates dantur · Primam · s · et maio
rum ergo nobilibus raticem causẽ prẽ
miũ prelationis conueniens est / & cum
premia sint / meritis mensuranda iuxta
illud euangelicum Eadem mensura qua
messi fueritis / remetiet uobis · maiẽ nobi
li / maiẽ esse cõuenit / Sub assumptẽ uo
ueterũ testimonia psuadent · Nam diui

nus poeta nr Virgilius per totam eneide
glorioſſimu regem Eneam patrem ro-
populi fuisse teſtatur in memoria ſempi
terna / quod Titus liuius geſtorum ro
manor ſcriba egregi in prima parte ſui
uoluminis / que capta troia ſummit ex
ordiu cõteſtatur. Qui. s. Eneas quidem
inuictiſſimus atq; pyſſimus pater q̃te
nobilitatis uite fuerit / nõ ſolum sua
cõſiderata uirtute. ſed progenitor ſuor
atq; ſuor uxoru quorum utrorumq;
nobilitas hereditario iure impsu cõſumpſit
explicare negre / ſed ſumma ſequar ueſti
gia rerum. Quantu ergo ad eius propria
nobilitate. Virgili audierat Eneas nobis
quo uſtior alter / Nec pietate fuit / nec
bello maior & armis / Audiendus eſt / ide

inſexto q̃ cum miſeno mortuo loqueret qui
fuerat hectoris miniſter in bello / et poſt mor
te Hectoris / enee miniſteriu ſe dederat /.
dicit ipſum miſſenu non inferiora ſecutu
Comparatione faciens de Enea ad q̃ttecto
re / que pro omnibus homerus glorificat.
ut refer phus / in hy que de moribus fugi
endis / ad nichomacu Quantu uõ adheredita
riam / quelibet pars tripartiti tam Quis /
q̃ coniugibus illum nobilitasse ꝛuenitur. Et
Nam Aſia propinquioribꝫ Quis ut aſſarace
et aliis q̃ Phrygiam regnauerũ Aſie regione
Vnde Poeta nr in tertia poſtq̃ rex Aſie
priamiq; euertere gentẽ inmeritam iuſſu
ſupis Europa uõ Auo antiqſſimo. s. Dar
dano Affrica q̃ auia uetuſtiſſima electra
. s. nata magni nominis regis Athlantis &
de ambobus teſtimoniu reddit idem poeta nr

in octauo: ubi eneas ad Euandru sic ait.
Dardanus iliace primus pater urbis
& auctor / Electrane grauj phibent
athlantide ortus · Aduehitur teucros.
electram maximus athlas: edidit etheros
humor qui substinet orbes · Qui aut dar
danus ab europa origine duxerit / no
ster vates in tertio cantat dicens · Est
locus hesperiam grai cognomine dicut · Ter
ra antiqua potes armis / atq; vbere glebe
Oenotrij coluere viri: nunc fama mi
nores: Italiam dixisse ducis de nomine
gentē · Hic nobis ppria sedes: Hinc
Dardanus ortus · Qui nō athlas de affri
ca fuerit mons. in illa suo noīe dictus
est testis / qve esse in affrica dicit Orosius
in sua mundi descriptione sic · Vltimus
aut finis eius est mons athlas & insule
q̄s fortunatas uocāt · eius · i · affricē · qa

de ipsa loquebat: simile et coniugio fuisse no
bilitatū regio. Prima nanq; coiuny Creusa
Priami regis filia de Asia fuit. / ut supi
heri posset / per ea quē dicta sunt. & q̄
fuerit coiunx testimonium phibet nr poeta
in · uj° · Vbi andromacha de Ascanio filio
eneam genitore interrogat sic · Quid puer
ascanius supat. ne': et uescatur aura / quez
tibi iam troia peperit fumātē Creusa · Se
cunda fuit dido Regina & mater Cartha
ginensiū / et in Affrica: & q̄ fuerit coiunx
Idem nr Poeta / uaticinatur in quarto
inquit · n · de Didone Nec furtiuum dido
meditat amorē coniugiū uocat hanc pretexit
nomine culpam Tertia Lauina fuit Alba
norū Romanorq; mater Regis Latinj filia
pariter & heres · Si uerum est testimoniū
nostri poetę i vltimo ubi turnū uictum

introducit eranté supplicitet ad eneam. Sic
Vicisti & uultum tendere palmas Lauso
nij uidere tua est Lauinia cõiux Que ul
tima uxor de Italia fuit de Europe
regione nobilissima Hijs itaq; adeui
dentiam subassumpte prenotatis cui nõ
satis p suasum est Romam populi patrẽ
et p consequens ipsum pplum nobilissi
mum fuisse sub cẽlo anteq; in illo dup
plici concursu sanguinis a qualibet mũ
di parte in vnum virũ pdestinatio di
uina latebit.

Illud quoq; p ad sui pfectionẽ mi
raculoꝝ suffragio uuat est a deo
uolitum / et p consequens de iure fit / et
q uta ista ~~materia~~ sint uera patet. qa
sicut dicit Tomas in uj. suo contra genti
les. miraculum est q preter ordinem in
rebus cõmuniter institutũ diuinitus fit

Vnde ipe probat soli deo competer miracula
opari q̃ auctoritate Moysi roborat: ubi cũ
uentũ est ad famines magos pharaonis na
turalibus principijs artificiose utentes &
ibi deficientes dixerũt. Digitus dei est hic.
Si uõ miraculum ẽ immediata opatio pmi
agentis absq; cõopatione secundorũ agẽtiũ
ut ipe Tomas in preallegato libro probat
sufficienter / cui infauorem alicui portendit.
nephas est ducere / uel cui sic fauet / nõ ẽt
a deo tanq; beneplacitum / sibi prouisum /
quasi sui contra ductoriũ conceder factum est.
Romanũ impiũ ad sui p fectionẽ miracu
loꝝ suffragio est. adiutũ. ergo a deo uolituꝫ /
& p consequẽs de iure fuit et est. Quia at
p Romano impio profitendo miracula ds
ptenderit Illustriũ auctoꝝ testimonijs cõpro
batur. Nam Numma Pompilio secundo
romanoꝝ rege / ritu gentiliuꝫ sacrificante

ancyle de celo in urbe deo uolente delapsu
fuisse. Liuius in prima parte testatur
cuius miraculi Lucanus i nono farsalie
meminit incredibile uim austri que lybia
patit ibi describens Aut .n. sic Illa profec
to sacrificio cecidere triumq; que lecta ui
uenta patricia ceruice nouit Spoliauerat
flauster aut boreas populos ancyla no
stra ferentes. Cumq; Galli reliqua urbe
iam capta noctis tenebris confisi Capitolii
furtim subirent: q; solum restabat adulti
mi interitu nominis romani Anserem ibi
omnino ante no visam cecinisse gallos ad
esse atq; custodes addefensandum Capito
lium excitasse Liuius & multi scriptores
illustres concorditer contestant / cuius rei me
mor fuit Poeta noster cum Cheppeum
Eneq; describeret in octauo / canit .n. sic.

In sumo custos arpiq; Mallius arcis Stabat pro
templo & capitolia celsa tenebat. Romuleoq;
recens horebat regia culmo. Atq; hic auratis
uolitas argenteus anser / porticibus gallos i
limine adesse canebat. At cum romana
nobilitas premente Annibale sic caderet / ut
ad finalem / ut ad finalem romaneq; rei delec
tione no restaret nisi penaq; insultus / ad
urbem subitam & intollerabili grandine p
turbante / uictores uictoriam seq; no potuisse
Liuius in bello punico inter alia gesta conscri
bit. Nonne transitus Clelie mirabilis fuit /
cum mulier / cumq; captiua in obsidione
Porsenne ab uinculis miro dei auxilio
adiuta transnatauit tyberim. Sicut omnes
ferre scribe romaneq; rei ad gloriam ipsius
comemorat. Sic illum prorsus opari decebat /
q cuncta sub ordinis pulcritudine ab eter
no puidit. ut qui uisibilis erat miracula

pro visibilibus ostensurus idem in uisibilis
p uisibilibus illa ostenderet.

Vicunq; ꝑterea bonū rei pu. intendit
finē iuris intendit qꝫ ita sequatur
sic ostenditur Jus est realis / & ꝑsonalis
hominis ad hominē ꝓportio / quē seruata
hominū seruat societatē & corrupta cor
rumpit. Nam illa digestorū descriptio /
nō dicit qꝫ quid est ius sed scribit illud p
notitiam utendi illo. Si ergo diffinitio illa
bene quidem & quia cōphendit / et cuius
libet societatis finis est comune' socior' bo
num. & necesse est finē cuiusq; iuris bo
num cōmune' esse & impossibile est ius
esse bonum comune' nō intendens: ꝓpter
qđ bn Tullius in prima rectorica semꝑ
inquit Ad utilitatē rei pu. leges interpre
tandę sunt / qꝫ si ad utilitatē eorū qꝫ sunt sub
lege: leges dirę nō sunt / leges nōie solo sūt

re aut leges esse nō pnt. leges. n. oportet ho
mines deuincī ad inuicem / ꝓp comunem uti
litatē: propter qđ bene Seneca de lege
in libro. de iuꝰ. uirtutibus. Legem uin
culum dicit humanę ~~trinitatis~~ societatis.
Patet igit qꝫ quicunq; bonū rei pu. inte
dit / finem juris intendit. Si ergo Roma
ni bonum rei. p. intenderūt / uerū erit di
cere finē iuris intendisse. Qui aut po
pulus ille bonum prefatū intenderit su
biciendo sibi ordinem terrarꝫ gesta sua
declarant. In quibus omni cupiditate sub
mota quę rei. p. semꝑ aduersa est. & uni
uersali paci cum detestatę. Opus ille sctus
pius / et gloriosus / ꝓpria cōmoda neglegis
se uidet: ut publica ꝓsalute humani ge
neris procuraret. Vnde uere illud scrip
tum est Romanū Jmpium de fonte nascit

pietatis. Sed quia de intētione omnium
ex lectione agentiū nichil manifestum est/
ex intendētē nisi p signa exteriora: et
sermones inquirendi sunt. Sed subiecta
materia/ ut iam dictum est satis in hoc loco
habebimus/ si de intentione ppli romani
signa indubitabilia/ tam in collegijs/ q
in singularibus psonis ostendantur. de
collegijs quide quibus hoies ad rem. p.ca3
quodāmodo religati esse videnť/ sufficit
illa sola Ciceronis auctoritas in. ij. de
officijs Quamdiu inquit Impium rei. p.
beneficijs tenebat/ non iniurijs bella/
aut p socijs aut de impio gerebantur:
exitus erant bellorū aut mites/ aut ne
cessarij regum populorum/ et nationū
portus & refugium senatus/ nostri aut

magistratus impiumq in ea re' maxīe lau
dem capere studuerunt. Si prouincias/ si
socios equitate et fide defendissent. Itaq
illud procimiū orbis terrarū potius q impe
rium poterat nominari hec Cicero. De pso
nis aute singularibus compendiose' progre'
diatur. Nunquid nō bonum comune inte
disse dicendi sunt/ qui sudore/ qui pauptate/
qui exilio/ qui filiorū orbatione/ qui amis
sione membrorū/ qui denique animarū obla
tione bonū publicū exaugere conati sūt
Non ne Cincinnatus ille Sanctum nobis
reliquid/ exemplū: libere deponēdi dignitate
in animo/ cum assumptus ab Aratro dicta
tor factus est/ ut Liuius refert. & post
victoriam/ post triumphum sceptro impa
toris restituto/ consulibus subaturus post
boues/ ad sua libere reuersus est. Quippe

in eius laudem Cicero contra Epicureum in hys
que define bonoꝝ disceptas huiꝰ bnficij me
mor fuit. Itaq; inquit: & maiores nri
ab aratro duxerunt Cincinnatum illum.
ut dictator eet. Non ne fabritius alteri
nobis dedit exemplum auaritie resistendi/
tum paup existens/ pfide qua rei p. tene
batur auri grande pondus oblatum deri
sit/ ac derisum uerba ꝑ conuenietia fundit.
despexit. et refutauit. huiꝰ et memoria co
firmauit poeta nr in .vj. cum caner&
paruoq; potentē fabritium. Numq; nō
pferende legis pprys comodis memorabile
nobis exemplar/ Camillus fuit/ qui secundū
Liuium damnatus exilio. postq; priam li
berauit obsessam. spolia et romana rome
restituit vniuerso pplo reclamante. ab urbe
sanita discessit/ nec ante reuersus ē est/ q

sibi repatriandi licentia de auctoritate Se
natus allata est. et hunc magna nimiꝝ
poeta comendat insepto. cum dicit refere
tem signa Camillum Non ne filios an/ nō
omneꝫ alios preponendos patrie libtati Bru
tus ille primus edocuit/ quem Liuius di
cit Consulem existente pprios filios cū ho
stibus conspirantes morti dedisse/ cuius glo
ria renouat in Sexto poete nri canentis.
Natosq; pater noua bella mouentes Ad
penam pulcra pro libtate uocauit. Quid
ante audendū pro patria nobis Mutius p
suasit/ cum i cautam psonam iuasit. cum
deinde manu errante nō Altero vultu q
si hostem cruciare uider& suam adhuc cre
mari aspiciebat. et & huius admiratur
testificando. Accedunt nc ille sacratissimę
victime Decior qui pro salute. p. ca deuotas

animas posuerūt / ut Liuius non ꝺtum est di
gnum / sed quantū pōt glorificando tenar
rat · Accedit & illud in enarrabile sacrifi
cium seueriſſimū libtatis auctoris Marci Ca
tonis / quoꝝ alteri pro salute / patriq; tene
bras non horruerunt / alteri ut mutando
libertatis amores accenderet · quanti libtas li
bertas esset ostendit · & dum vita liber
decedere maluit ꝙ sine libtate manere /
In illa horum omnium nom egregiuz / uoce
Tullij recaleſcit / hys quę de fine bonorꝝ
inquit · n · Tullius · Hoc de deꝝs publius de
cius princeps in ea familia consul cum se
deuoueret & / et equo amisso / in mediam acem
latinorꝝ irruebat / aliud de uoluptatibus suis
cogitabat nisi vt eam capet / aut quando
cum sciret confestim ee moriendum / eama
morte ardentiori studio peteret · ꝙ epicurus
uoluptate petendam ~~peteret~~ putat · Qui

quidem ei factum nisi ee iure laudatu / no ~~ee~~
imitatus quarto consulatu filio suo puer ex eo
natus cum pyrro bellum geres consul cum ce
cidisset in prelio seq3 e continet genre teri
am vltimam rei pu · tribuisset · In hys uero
que de officys de Catone dicebat num · n · alia
in causa marcus Cato fuit / alia ceteri qui
se in affrica cesari tradidere ato ceteris for
san uitio datum essent interemisset · ppte
rea ꝙ leuior eoꝝ vita & mores fuerunt
faciliores Catoni uō incredibilem riaz tribuis
se grauitatem eamq ppetua costantia ro
borasse semp in proposito susceptoq cosilio
p manssisse moriendum ei potius / ꝙ tyranni
vultu aspiciendum fuit · Declarat igit ·
Duo sunt quoꝝ unum est ꝙ qsq3 bonum
rei · p · intendit finem iuris intendit / nec ar
guat ad propositu sic · Quisq finem iuris
intendens / cum iure graditur · ro · populus

subiciendo sibi orbem finē iure intendit / ut manifeste p supiora in isto capō est probatum ergo ro. ppius subiciendo sibi orbem cum ius hoc fecit / et p consequens de iure sibi asciuit impij dignitatem. Que conclusio ut ex omnibus manifestis illata sit / manifestandū est p dicit q quisq finē iuris intendens cum iure gradit. Ad cui euidentiam aduertendum est q quelibz res / est pp aliquem finē / aliter esset otiosa / q ee ss nō pot / ut supius ductabatur / et quemamodū omis res est adaliquem finē / sic omis finis ppam ht rem / cuius est finis. Vnde im possibile est aliqua duo pse loquendo in quantū duo finem eundem intendere. Se queret. n. illud i conuenies / q alter sicliet eet frustra. Cum ergo iuris finis qdam sit ut iam declaratum est / necesse est finē illo posito / ius poni / cum sit propius / et pse

iuris effectus & cum in omni consequētia impossibile sit hūc antecedens dbsq3 consequēte vt hoiem sine animali sic oportet constituendo / et destruendo impossibile iuris finē queri sine iure / cum quelibet res ad proprium finem se habeat uelut consequens ad antecedens. Nam impossibile est bona ualitudine membroz attingere / sine sanitate. Propter quod euidentissime patet q finē iuris intendentē / oportet cum iure intendere. Nec ualet instantia que de uerbis phi Erbaliam pertractatis elici solet. Dicit. n. sed hoc falso silogismo sortiri / per quod autem non / d se d falsum medium terminatū ee. Nam si ex Syllogismis uero quodammodo cōcludatur hoc est p accidens / in quantū uero illud importatur p uoces illationis per se. n. uerum nunq sequit ex falsis. Signa tamen ueri bn̄ sequuntur / ex signis que sūt signa falsi /

Si et in opabilibus / ut huiusmodi · si fur de furto subueniat paupi nō tñ elimosina dicenda est · Sed est actio quedam quasi de propria substantia fieret elemosine forma haberet · Similiter est de fine iuris : quasi aliquod aut finis iuris ipius absq; iure ob tineret ita esset finis iuris hoc est comune bonum · sicut exhibitio facta de' male ac quisitio est elemosina Et sic cum imposi tione dicatur de fine iuris existente / nō tantum apparente instantia nulla est : patet igitur q̄ obtemperatur :

T. illud q̄ nā ordinauit de iure seruia tur · Natura · n · in puidendo non deficit ab hominis puidentia quia si deficere effectus superaret causam in bonitate / q̄ē impossibile · Sed nos videmus q̄ in collegijs instituēdis nō solum ordo collegarum ad in uicem cōsideratur / ab instituente · sed & fa

cultas ad officia exercenda / q̄ est consi derare terminū iuris in collegio uel in ordine Non · n · ius extenditur ultra posse : ergo ab hac prouidentia natura nō deficit in suis ordinatis

Propter et placet q̄ natura ordinat res / cum respectu suarū facultatum : qui respectus est fundamtū iuris i rebus a nā positum · Ex quo seqūt q̄ ordo nātus in rebus absq; iure ser uari nō possit / cum inseparabiliter iuris fundamentū ordini sit annexum ·

Necesse est ergo q̄ natura ordina uit de' iure seruari / Romanus po pulus ad imperandum ordinatus fu it a nā & hec sic declarant sicut il le deficere ab artis pfectione qui fina lem formā tñ intenderet / media nō p quę ad formam p̄tingeret nō curare ·

Sic nã si solam formã vniuersalẽ diuinę
similitudinis in uniuerso intenderet/ mediam
aũt negligeret/ sed nã in nulla p fectione de
ficit cum sit opus diuinę intelligentię: ergo
media omnia intendit per quę ad ultimum
suę intentionis deuenitur. Cum ergo finis hu
mani gẽris/ sit aliquod medium necessarium
ad finem nature vniuersalem/ necesse est nãz
ipsam intendere/ pp q bene physosophus
nãz semp agẽ ppter finem: insecunde de
naturali auditu probat. Et quia ad fine
hunc nõ põt nã ptingere p vnum homine/
cum multę sint opationes: necesse est ad ip
sum quę multitudinem requit in opationib
necesse est naturam pducere hominũ mul
titudinẽ ad vniuersas opatiões ordinatoꝝ
ad qđ multum conferunt ꝓter superiorem in
fluentia locoꝝ inferioꝝ uirtutes/ & prope
tates/ pp q videmus q quidam nõ solum

fragiles homines/ qui nẽ ꝓpli apti nati sunt
ad principari quidam alij subici atq mi
nistrare vt philosophꝰ astruit in hijs
quę de politicis et talibus vt ipse di
cit/ non solum regi est expediens sed etiã
iustum etiamsi ad hęc cogantur. quod
ita se hẽt nõ dubium est quin nã loci
& gentẽ disposuerit i mundo ad uniuer
saliter principandum aliter sibi defecisset
quod est impossibile. Ps aũt fuerit locus &
que gens predicta superius & predicenda
inferius satis est manifestu q fuit Roma
& ciuitas eius suit populus. Qui et poeta
nr ualde subtiliter in septo tetigit intro
ducens Anchisem premonẽtẽ Eneam Ro
manoꝝ patrẽ sic. Excudent alij spiran
tia mollius era. Credo equidẽ uiuos ducẽt
de marmore vultus. Orabunt causas

fragiles

ęliq3 mẽatus describent radio & surgentia
sidera dicent. Tu regere imperio populos
romane memẽto. (hę tibi erunt artes
paciq3 imponere morẽ / parcere subiectis
& debellare superbos / Dispositioem nõ loci
subtiliter tangit in uij° cum introducit
Iouem ad mercurium de enea loquentẽ
isto modo. Non illum nobis genitrix pul
cherrima talem promisit graiumq3 bis
ideo uendicat armis Sedfore qui gra
uidam imperys bellocq3 frementem Italiam re
geret Rpter quod satis psuasu est q3
romanus pplus a nã ordinatus fuit
ad impandũ ergo romanus pplus subia
cendo sibi orbem de iure ad impandũ ~~uenit~~.
venit ℣.

D bñ quoq3 venandum ueritatẽ q̃siti
sciẽ opꝫ q3 diuinũ iudiciũ in rebꝫ q̃nq3
hominibꝫ est / manifestũ / q̃nq3 occultũ. Et ma
nifestum pot esse dupliciter roe. s. & fide
Nam quęda iudicia dei sunt ad que hu
mana rõ propriis pedibꝫ ptingere pot: si
cut adhęret q3 homo pro salute prie se ip
sum exponat. nam si pars se debet expo
nere pro salute totius / cum hõ sit pars
quędã ciuitatis & p philosophũ patet i
suis politicis / homo pro patria debet expo
nere se ipm / tanq minus bonũ p meliori
Vnde phus ad nicomacũ / amabile quidem e
& uni soli melius / et diuinius uõ senatui
& ciuitati & hoc iudiciũ dei est Aliter /
humana rõ i sua rectitudine nõ seque
ret nature intentionẽ q3 est impossibile
quędam & iudicia sunt dei ad quę etsi
humana ratio ex ppriis ptingere nequit
eleuat tñ ad illa cum adiutorio fidei eorꝫ

que in sanctis lris nobis data sunt sicut ad
hec q̄ nemo quecunq3 moralibus & intellec
tualibus virtutibus / & secundum habi
tum & fm operatione perfectus / absq3 fide
saluari pot: dato q̄ nunq3 aliqd de ꝓpo au
diuerit. Nam hec rō humana p se / iusti
intueri nō pot fide tn adiuta pot. Scrip
tum e. n. ad hebreos / Impossibile est sine
fide placere deo / et Leuitico: homo q̄libet
de domo Israel. qui occiderit bouem / aut
ouem / aut capra in castris uel extra castra
& nō obtulerit deo hostium tabernaculi
oblatione dno sanguinis reus erit. Hostiū
tabnaculi / christum significat / qui hosti
um est ꝯclauis eterni / ut ex euangelio
elici pot Occisio animaliū operationes hu
manas. Occultum uō est iudicium dei. ad

humana rō nec lege nē / nec leges scrip
turē / sed gra speciali qnq3 contingit / q̄
fit pluribus modis / qnq3 simplici reuela
tione: quandoq3 reuelatioe disceptatioe
quadam mediante / Simplici reuelatioe
dupliciter / aut sponte dei / aut oratioe
impetrate / Sponte dei dupliciter / aut
expresse / aut p signū expresse sicut re
uelatum fuit iudicium Samuelis contra
Saulem p signum sicut pharaoni reue
latum fuit p signa q̄ deus indicauerat
de libertate filiorū Israel. Oratione im
petrante q̄ faciebat q̄ dicebat. Secundo
Peraḥpomenon cum ignoramus quod
agere debeamus. hoc solum habemus refugiū
q̄ oculos nros ad te dirigamus / disceptā
tione uō mediante / dupliciter aut sorte /

Qui certamine: certare .n. ab eo est q̃ certum agere donum est. Sorte quidem dei / iudiciũ / quandoq; reuelatur hominibus / ut patet in substitutione Mathiæ i actibus apostolorũ Certamine uõ duplicitet dei iudicium aperitur &/ uel ex collectione uirium / q̃ fit p duellum pugilũ / qui duelliones etiam uocant / uel contẽtione plurium / ad aliquod signũ prevalere conantium / sicut fit p pugnam athletarũ currentium ad brauium / Primus horũ modorũ apud gentiles figuratus fuit in illo duello Herculis & anthei / cuius / lucanus meminit in uij. Farsaliæ / et Ouid. in nono de transmutatione. Similiter secundus figuratus fuit apud eosdem in Athlanta & hypomene / in decimo de transmutatiõe / Similr & latere nõ debẽt qm in hijs duobus decertandi generibus: ita se ht ut in altero sine iniuria decertantes impedire se possint / / puta duellionẽ / in altero uõ non / Non .n. athlete impedimto in alterutrum uti debent / quamuis Poeta nr alr sensisse ut in quinto. cum fecit re munerari Eurialum: pp q̃d melius Tullius. in uj. de officijs hec phibuit: sniam Crisip pi sequens dit .n. sic / te crisippus ut multa alii Stadium meũt currit / currenti cõtendẽ debet / q̃ maxẽ possit ut vincat. Supplantare eum / cum cũ certat nullo mõ debet / hijs itaq; in Capõ. distinctis duas rationes efficaces ad propositum accipere possumus. s. adisceptatione athletarum vna / et a disceptatione pugillum altera /

qui

quas qdem prosequar / in sequentibus & in
mediatis capitulis.

Hic igitur ē populus qui cunctis a
thleticantibus p impio mundi pua
luit: Nam cum directio uniuersalis li
tigij magis deo sit curę / q̄ directio parti
cularis & in particularibus litigijs ęci
busdam p athletas diuinū iudicium
postulemus / uxta iam tritum prouer
bium / cum deus cōcedit benedicat / et
Petrus nullum dubiū est / quin preuale
tia in athletis p Impio mundi certantib
dei iudicio sit secuta. Romanus populus
cunctis athletizantibus p impio mundi
pualuit q̄ erit manifestum · si considerent
athletę / si cōsideretur & brauium / sine
meta / Brauium sine meta fuit omnib

on dimicat

pre ees mortalibus / hoc. n. impiū dicimus
sed hoc nulli cōtingit nisi romano popu
lo / hęc nō mō prius / quin et solus attigit
meta certaminis ut statim patebit. Pri
mus nanq̄ mortalibus / qui ad hoc brauiū
anhelauit Ninus fuit asinor rex / quę assiriorū
cum cōsorte thori Semiramide octuagitā
& plures annos / vt orosius refert / Impium refrxit
mundi armis temptauerit / et asiam totam ꝑ
subegerit / nec tri occidentales mundi partes
eis unq̄ subiectę fuerunt / t Lotę ambor
Ouidius memoriam facit in. uij°. ubi dicit
in Piramo coctilibus muris cinxisse semira
mis urbem / et infra conueniāt iuuni latentes
sub umbra / Secundus uersoses tertę rex
egipti ad hoc brauium inspirauit & quis
meridiem atq̄ septentrionem in Asia expagita
fuerit

ut Horatius memorat / nunq̃ tñ dimidia
parte mundi optinuit: qvin imo Scinthi a scythis
inter quasi athlotetas & terminū ab in
cepto suo temerario est aduersus. Deinde
Cirus rex persarum temptauit hoc in Ba
bilone destructa impioq̃ babillonis ad
p̃sas translato nec adhuc partes occiden
tales exp̃tus sub Tamiride regina Sathar
uitam simul & intentione deposuit.
post hos nō Xerses darij filius & rex
inp̃sis / cum tanta gentiū multitudine
mundū uastit / cum tanta potentia / ut
transitus maris Asiam ab Europa diri
mentis inter Septon et Abidon

canit. n. sic Talis fama canit tumide

sup equora Xersem: Construxisse vias / et
tandem miserabiliter ab incepto repul
sus ad brauium p̃ uenire nō potuit / p̃ter
istos & post Alexander Rex macedo. ma
xime omnium ad palmam monarchię
propinquas. dum p̃ legatos ad deditionē roma
nos p̃monuit rct apud egiptū ante responsi
onem romanor̃. ut Lucius narrat in me
dio quasi cursū collapsus est / ot̃ sepultura
ibi exstente. Lucanus in octauo in ueheſ
in Ptolomeū regem egipti testimoniū red
dit dicens / Vltima lateat stirpis periturag̃
proles: degener incestę sceptris cessura so
roris / Cum tibi sacrato macedo seruetur
in antro. O altitudo diuitiarū scię ~~quis~~ &
sapię dei / quis hic te nō obstupescere potuit

nam conante Alexandru prepedire in cursu
coathletam romanu: tu ne sua temeritas
prodiret ulterius de certamine rapuisti.
Sed q Roma palma tanti brauij sit/a
deptu multis testimonijs comprobatur:
Qui. n. poeta ni in Primo certe hinc ro
manos olim uoluentibus annis Hinc
fore ductores reuocato a sanguine teucri:
Qui mare qui terras omni dictione tene
rent. Et Lucanus in primo. diuiditur
ferro regnum populiq3 potentis/ que mare
que terras/ que totum possidet orbem.
Non capit fortuna duos & Boetius in
secundo/ cum de romanorum principe
loqueret. sic inquit Hic tn susceptu
populos regebat/ quos uidit condens ra
dios sub undas/ phebi ex tremos ueniens
ortu quos premit septe gelidi triones/ quo
nothus sicco violentus estu/ torrez ardentes
quo reuoquens pharenas. Et ocet phibet
testimonium scriba ppi Lucas q omnia
uera dicit et in illa parte sui eloquij expyt
edictum a cesare augusto ut describeretur
uniuersus orbis. Inquibus verbis uniuer
salem mudi ditionem tunc romanor
fuisse/ apte intelligere possumus. Ex qbz
omnibus manifestum est/ q romanus popu
lus cunctis athletizantibus p impio mudi
pualuit/ ergo diuino Judicio prevaluit &
p consegns de diuino iudicio optinuit/ q
est de jure optinuisse/

Tq p duellum acquirit/ de iure
acquiritur/ nam vbicunq humanu

deficit: uel ignorantię tenebris inuolutum
uel pp̄ presidiū iudicis: nō here. ne qui
iustitiam relicta remanęant / recurrendū
est / ad illum q̄ tantū eam dilexit / ut
q̄ ipsa exigebat de proprio sanguine
ipe moriendo supleuit. unde Psalmus.
Justus dns & iustitiam dilexit. Et ocaut
fit cum de libero assensu partiū / nō odio
sed amore iustitię p̄ uirium tam ani
mi q̄ corporis mutuam collisionē qa ~~pri~~
~~mitus uictus~~ diurnū iudicium postulat.
Quam q̄dem collisionē quia primitus
unus ad unum fuit ipse inuentam
duellum appellamus. Sed semp̄ caven
dum est ut quē ad modum in rebus
bellicis prius omnia tentanda sunt p̄
disceptatione quandam & ultimo p̄

prelium dimicandū est ut Tullius & Se
getius concorditer scripsiunt. hic in re
militari / ille nō in officijs. & quemad
modum in cura medicinali ante ferrū
& ignē omnia experienda sunt et ad
hoc ultimo recurrendum ē sicut orbus
uijs inuestigatis p̄ iudicio de lite habē
do: ad hoc remedium ultimo quadam ne
cessitate iustitię cohactī recurramus
Duo igitur formalia duelli apparet
Unum hoc q̄ dictum est / aliud quod su
prius tangebatur. s. ut nō odio / nō amore
sed solo zelo iustitię de communi assensu
agoniste seu duelliones palestram in
grediant. Et pp̄ hoc bn̄ Tullius cum
de hac materia tangeret inquiebat

¶ si formalia duelli ervanda sunt:

ꝙ bella quibus impij corona proposita
est animus acerbe gerenda sunt. Aliter
n. duellum no erit iustitie necessitate de
comuni assensu congregati sunt. et si sic no
ꝙ zelum Justitie / non ne in nomie dñi ate dei
congregati sunt / ne deus i medio illorum
est / cum ipse in euangelio nobis hoc pro
mittat / et si ds adest / no ne nephas est
arbitrari Justitiam succumbe posse qua
ipe in tantum diligit / quantu supius pre
notat. Et si Justitia in duello succumbe
inquit no ne de iure acqritur quod per
duellum acquiritur ¶ Hanc ueritate et
gentiles ante tuba euangelicam cognosce
bant / cum iudicia & fortuna duelli que
rebant / Vnde Pyrus ille tam moribus
eacidaru q sanguine generosus. cum le
gati romanor pro redimendis captiuis ad
illum missi fuerunt. Ꝙ nec inquit in
aurum posco: nec in pretium dederitis:
non Cauponates bellum. sed belligerates
ferro no auro vitam certamus utrinque:
uos ne uelit an me regnare hera qd
ue ferat sors uirtute experiamur & hoc si
mul accipe dictum. quorum uirtuti belli
fortuna pepcit ¶ Horundem me liberta
ti pacere certum est / dono dicite. hec.
Pur ¶ Heram uocabant fortuna qua
cam melius & rectius nos diuinam
prouidentia appellamus. Vnde caueat
pueriles ne pretium constituat sibi caz /
quare no tunc duellum / sed forum sa
guinis et Justitie dicendum esset.
Nec tunc arbiter deus ad esse creditur
sed ille antiquus hostis qui litigij fuerat
psuasor. ¶ Habebant semp si duelliones

ee uolunt / nó sanguinis & iustitie
mercatores / in hostio palestre / ante o
culos pyrrhum qui pro Impio certando
sic aurum despiciebat / ut dictum est /
qui si contra ueritate ostensam de im
paritate virium instet. ut absolon / victo
riam dauid de Golia ob tentam insta
tiam referatur / & si gentiles aliquid
peteret. refellant ipsum p victoria Her
culis in Antheu. Stultum. n. est &
valde iures quas deus confortat infe
riores pugiles suspicari / Jam satis ma
nifestum é / q p duellum acquiritur
de iure acqri. Sed ro. populus per
duellum acquisiuit Impium q fide
dignis testimonijs comprobatur / inqui
bus manifestandis non solum hoc appa

rebit / sed etiam quicqd a pordialibus Im
pij romani dimicandus erat / p duellum
esse discussum. Nam de primo cum
de sode pris enee q primus pater ppli
huius fuit / verteretur litigium turno
rutulorp rege contrastante de comu
ni amborum regum assensu / pp diuinu
bnplacitu inquirendum / inter se solum
dimicatu est / ut in vltimis eneide ca
nitur Inquo quidem agone tanta uic
toris enee clemtia fuit / ut nisi balthe
us qui turnus palanti a se occiso de
traxerat / potuisset / victo victor simul
vitam condonasset & pacem / ut ulti
ma carmina rei poete testantur /
Cum duo populi ex ipsa troiana ra
dice in Italia / germinassent romanus

udicet & albanus atq3 de signo aquile
deq3 penatibus alijs troyanorꝫ / atq3 digni
tate principandi longo tempore inter se
disceptatum eet / ad ultimum de comuni
assensu partium pp instantiam cognoscen
dam per tres oratores phiges hinc & p
totidem troianos fratres in conspectu re
gum & populorum / alteri secus expectan
tium decertatum est / ubi tribus pugilibꝫ
albanorꝫ peremptis romanorꝫ duobus pal
ma victorie sub ostilio rege cessit
romanus / et hec diligenter Luius in pri
ma parte contexit cuius Orosius et con
testatur . De inde cum finitimis om
ni iure belli seruato cum sabinis / cum
samnitibus / hoc nō multitudine decer
tantium forma aut duelli de impio

decretum fuisse Luius narrat In quo
qdem modo decertandi cum samnitibꝫ
fore fortuna / ut dicam / incepti penitu
it / & hoc Lucanus in .vj. ad exemplū
reducit / Sic aut collina tulit stratat
quot penta catenis . Tunc cum pene
caput mundi rerumq potestas / muta
uit translata locum romanaq samnis
Vltra cardinias sperauit vulnera furcas .
Postq uō ytaliorꝫ litigia sedata fuerūt /
cum grecis / cumq3 penis nō dum pro
divino iudicio certatum eet ad impiuꝫ
incedentibus illis / & illis fabritio pro
romanis pyrro p grecis de impij gloria
i militie multitudine decertantibus
roma optinuit . Scipione uō pro ytalis
Annibale pro Affricanis & forma duelli

bellum gerentibus ytalis afri succubue
runt · sicut huius / & alij rei romane
scriptores testificari conantur · Quis igit
adeo mētis obtuse nunc est / q nō uide
at sub iure duelli gthosum populum
coronam totius orbis cē lucratum /
Vere potuit dicē homo romanꝰ qui
dem ā postolus ad Thōtheum Reposi
ta ē mihi corona iustitie · Reposita · s ·
in dei prouidentia eterna · Videant
nunc Juristē presumptuosi quantum
interfit abillo speculo rationis / Vnde
humana mēs hec prauā speculatur &
fileant secundū sensum legis · consiliū
& iudiciū exhibere contempti · Et iā
manifestum est / q romanus populus p
duellum acquisiuit · Impuim / ergo de

uire acqsiuit q̄ est principale proposi
tum in libro presenti · Vsq; adhuc
patet p rationes que pluribus ratio
nabilibus principijs nituntꝰ · sed ex nc
ex principijs fidei cristianē iterum
patefaciendum est / Maxime · n ·
fremuerunt & inania meditati sūt /
& romanū principē qui zelatores
fidei cristianē se dicunt · nec miseret
eos paupum xpi quibus nō solum
defraudatio fit in ecclesiarū prouentibꝰ
quin imo patrimonia ipsa cotidie
rapiuntur / & depauperatur ecclesia
dum simulando justitiā · executorꝰ
iustitie nō admictunt · Hec iam
depauperatio talis absq; dei iudicio fit /
cum nec pauperibus / quorum primonia

sunt ecclesię facultates inde subueniatur
nec ab offerente impio cum gratitudine
teneatur / Redeunt vnde uenerunt /
uenerũt bñ / redeunt male / quia bene
data & male possessa sunt · Quid ad
pastores tales? Quid si ecclesia substa
tia diffluit / dum proprietates ꝑpinquor
suorum exaugeantur · Sed forsan me
lius est ꝓpositum prosequi & sub pio
silẽtio Saluatoris nri expectare suc
cursum · Dico ergo q si Romanum
impiũ de iure non fuit Christus na
scendo presumpsit iniustum · Consequens
ẽ falsum / ergo contradictorium ante
cẽdentis ẽ uerũ · Infertur · n · Contradicto
ria i nice ꝯtrario sensu falsitate cõsequtis

B

? Ad fideles ?

adfideles ostendere non oportẽ / nam
si fideles qui est / fidelem hic et conce
dit / et si non concedit fidelis / nõ est
ad eum / ratio ista nõ queritur : conse
quentia sic ostendo · Quicunq; aliquod
edictum ex electione prosequitur illud
est iustum opere ꝑsuadet / & cum ope
ꝑsuadentiora sint / q̃ sermones / ut phy
losopho placet / i vltimis ad nicomacũ
magis ꝑsuadet q̃ si sermone approbare &
Sed christus ut scriba eius lucas te
statur in scribendo ratione auctoritatis
nasci uoluit de virgine matre · ut i
illa singulari generis humana descrip
tione filius dei homo factus : homo con
scriberetur · q̃ fuit illud prosequi · Et
forte sanctius est illud arbitrari diui
nitus eouisse ꝑ cesarẽ : ut q̃ ꝑ tanta

tempora fuerat expertatus in societate
mortalium cum mortalibus ipse se cō
firmaret: ergo Christus Augusti roma
no ex auctoritate facientis edictum fore
iusti ope psuasum / et cum ad iuste edi
cere iurisdictio consequitur necesse est /
ut qui iustum edictum psuasit iuris
dictionem et psuaserit que si de iure
nō erat / iniusta erat. Et notandum ē
p argumtum sumptū ad destructionē
consequtis / licet de sua forma p alique
locum teneat / tñ iim suam p secundam
figuram ostendit / si reducat sic ar
gumtum appositione antecedentis p
primam: reducit n. sic. Omne iustū
psuadetur in iuste. Christus nō psua
sit in iuste / ergo non psuasit iustū
appositione antecedentis psuadet i iuste sic.

Omne in iustum christus psuasit quoddaz
in iustum: ergo psuasit in iuste.

Si romanum ipm de iure nō
fuit peccatū in xpō nō fuit punitū:
hoc aut est falsum / ergo cōtradictoriū ei.
ex quo sequit ē uerum falsitas consequtis
appare& sic. Cum n. p peccum Ade oēs
peccores eemus / dicente Apostolo sicut p
unū hoiem i hunc mundū peccatū in
trauit & p peccatū mors. ita in oēs ho
mines mors / ex quo peccauerūt si illo
peccato nō fuisset satisfactum p mortem
xpi / adhuc eemus filij ire nam nā. s.
depranata / sed hoc nō est. cum dicat
apostē ad ephesios: loquens de patre: &
predestinauit nos in adoptionē filiorū
p ihesum christum in ipm secundus

proposuum uoluntatis suę i laudem &
gtiam gratię suę / in qua gratificauit
nos in dilecto filio suo / in quo hemus re
demptionē p sanguinē eius / remissionē
pcor p secundum diuitias glorię suę
que sup habundauit in nobis cum qua
xpus inste punitionē patiens . dicat i
Johanne consumatum est / nam ubi co
sumatum est . nihil restat agendum .
Propterea consequentia scuendum est
q punitio nō est simplex simpliciter pe
na i uriam inferenti / sed pena i flicta
i uriam inferenti / ab hente uris dictio
nem puriendi . Vnde nisi ab ordinario
iudice pena infticta sit / punitio nō
est / sed potius in uria est dicenda . Vnde
dicebat ille moysi . Quis constituit te

Judicem sup nos . Si ergo sub ordinario
Judice christus passus nō fuisset illa
pena punitio nō fuisset & Judex or
dinarius ee nō poterat / nisi supra totū
humanū gnus uris dictione habens /
cum totum humanū gnus / carne illa
christi portantis dolores nros / ut dit pro
pheta / uel substinentis puniret . et sup
totum humanū gnus Tiberius cęsar . cui
uicarius erat Pilatus uris dictione nō
habuisset : nisi romanū Impium de iure
fuisset . et hinc est q herodes quis igno
rans qd faceret / sicut & Cayphas / cum
uerum dixit de cęlesti decreto . Christū
pylato remisit / ad iudicandum . ut Lucas
dit / in Euangelio suo . Tradiderat . n .
Herodes / nō vicem tiberij gerens sub sig

Aquile/uel sub signo senatus/. Sed Rex
regno singulari ordinatus ab eo/& sub
regno regni sibi cōmissa gubernās. De
sinant igitur Impium exprobrare ro
manū/q̄ se filios ecclie fingunt/ cum
uideant sponsum illud christum sic in
utroq̄ termino sue milicie comprobasse
& iam sufficieter manifestum ee ar
bitror Romanū ppīum sibi de iure p̄
omnibus alijs imperiū asciuisse. O felicē
populum/o/ ausoniam te gloriosam si/
uel nunq̄ infirmator ille impij tuj na
tus fuisse/ uel nunq̄ sua pia intēcio
ipsum fefellisset.

Onclusi ora leonum & nō nocue
runt m̄/ qa coram eo justitia
inuenta ē in me. In principio huj⁹ op⁹
ppositū fuit de tribus questionibus pro
ut materia pateretur inquirere. de
quarū duabū p̄mis in supioribus libris
/ut credo/ sufficieter p actum est. Nunc
autē de tertia restat agendum/ cuius
qdem veritas qa sine rubore aliquor⁹
emergere negt/ forsitan alicui indigna
tois in me causa erit. Sed quia de thro
no i mutabili suo/ veritas deprecatur.
Salomon & siluam prouerbior⁹ ingre
diens meditandā ueritatē/ impiū detestā
di inse facturo nos deus/ ac preceptor
morū phylosophus familiaria destruē
da p ueritate suadet/ assumpta fiducia

de verbis Danielis premissis / in quibus
diuina potentia clipeus defensorū ueri
tas astruit uigota manitone Pauli fi
dei loricam i duens i calor carbonis illius.
qvem unus de Seraphin accepit / de al
tari celesti / & tetigit labia / ssaye gi
nasium psens ingrediar / & in brachio
illius qui nos de potestate tenebrarū
liberauit insanguine suo impiū atq;
mendace de palestra spectante / mun
dus & qd timea cum spūs pri & filio
coetternus aut : p os Dauid . In memo
ria eterna erit iustus ab auditione
mala nō timebit / . Quomodo igitur
presens de qua inquisitio factura est
inter duo luminaria magis uersatur
Romanū .s. Pontificē & Romanū
Principē & queritur vtrum auctoritas

monarchie romani qui de iure monar
cha mundi est / ut in secundo lib pro
batum est / in mediate a deo depende
at / an ab aliquo dei Vicō uel ministro
quē Petri successore intelligo q uere cla
uiger e regni celor

D presente questione discutiēda sic
in supioribus e pactum / aliquod
principium est assumendū in cuius iure
tute aperiende ueritatis arguenta forme
tur . Nam sine pfixo principio et uera
dicendo laborare quid prodest cum prin
cipiū solum assumendor̄ medior̄ sit
radix . Hec igit inrefragabilis ueritas
pfigurat .s. q illud q̄ nature intentioni
repugnat ds nolit . Nam si hoc uerum
non est contradictorium eius non esset
falsum / q̄ est deum nō uelle / q̄ nature

repugnat & si hoc non falsum nec ea q̄
sequunt ad ipsum. Impossibile n. est in
necessarijs consequens antecedente non
falso existente: sed ad nō nolle alterū
duorū: sequtur de necessitate/ aut uelle/
aut nolle/ sicut ad non odire/ neces
sario sequtur/ aut amare: nō n. non
amare est odire/ nec nō nolle est est
non uelle de se patet/ Quod si falsa
nō sunt ista/ nō erit falsum/ deus uult
q̄ nō uult/ cui falsitas nō hꝫ supio
rem/ Quod aut uerū sit/ q̄ dr. si de
clare. Manifestum est q̄ deus finem
nature uult/ aliter ejus motum
otiose/ quod dicendum nō est/ si deus
uellet impedimentum: finis. Vellet &
finē impedimtum. Aliter et otiose uellet

& cum finis impedimti sit/ nō ee rei im
pedite/ sequeretur deum uelle nō ee
finē nāe/ quē dr uelle ee/ Si igit
deus nō vellet impedimtum finis pro
vt nō uellet/ sequeret ad nō uelle/
nichil de impedimento curare/ sue
eet/ sue non eet. Sed q impedimtum
nō curat rem que pōt impediri non
curat/ et p consequens nō habet in uo
luntate: & q̄ quis nō hꝫ i uoluntate
nō vult/ pp q̄ si finis nature impediri
non pōt/ quia pōt de necessitate sequ
q̄ deus finē nature nō uult. & sic
prius uideret deum uelle: Verissimū q̄ nō uult:
est igitur illud principiū ex cuius cō
tradictorio tam ab surda sequntur

In introitu ad questionē hanc notare
oportet / ꝙ proprie questionis ueritas
magis manifestanda sit ad ignorantiā
& litigiū tollendum. secundum ꝙ fuit
secundē quōnis: quē equaliter ad igno
rantiam & litigium se hnt. Multa
et ignoramus de quibus nō litigamus
Nam geometra circuli / quadraturā
ignorat / nō tn de illo litigiū facit.
Theologus nō numerū angelorū / igno
rat / nō tn de illo litigiū facit. Egipti
nō celeritatē scytharū / nō tn ad ipsorū
celeritatē contendit. Huius qdem ta
lis questionis ueritas. talē habet liti
gium / ut quēadmodū in alijs ignora
tia esse solet litigij cā. sic hic litigiū
cā ignorantię sit magis. Hominib⁹
nanq; rationis intuitu uoluntatem

preualentibus hoc semp contigit / ut ma
le affecti lumine rōis postposito affectu
quasi ceci trahant / & ptinaciter suā
denegent ueritatē. Vnde fit sepe / ꝙ nō
solum falsitas patrocinium habet / sed
ut plerīq; de suis terminis egredientes ꝑ
aliena castra discurrunt / ubi nichil
intelligentes ipsi nihil intelligunt &
sic prouocant quosdam ad iram / quos
dam ad dēgnationē / nō nullos ad risum /
queritur igit contra ueritatē tria homi
num genera maxē colluctant. Sumus. nota
nanq; Pontifex dnī nri ihu xpi ui qui sint
carius / et Petri successor / cui nō qeqd xpo / cōtra ueri
sed quicqd Petro debemus zelo fortasse tatē.
clauum / nec nō alij gregū christianorū pa
stores / & alij quos credo solo zelo matris

ecclesię promoueri veritati quam ostensu
rus sum de zelo forsan (ut dixi) non
de supbia contraduent. Quidam uō alij
quorum obstinata cupiditas hum ra
tionis extinxit & dum ex patre dia
bolo sunt ecclesie se filios ēe dicunt
nō solum in hac questione litigium
mouent sed sacratissimi principatus
uocabulum abhorrentes supiorum que
stionū & huī principia impudenter
negarent. Sunt & tertij quos decre
talistas uocant p theologię & phię
cuiuslibet inscij et expertes sine decre
talibus quas pfecto uenerandas e primo
tota intentione inniti de illorum
fualentia credo sperantes impio derogāt
Nec mirum cum iā audiuerī qdam
de illis dicentem & ptinaciter asserētem

decretalistas

Traditiones ecclesię fidei fundamtū q
quidem nefas de opinione mortalium
illi submouerant: qui aut traditiones
ecclesię i filiū dei ppum sive uentur
sive presentē sive iam passum crē
diderunt & credendo sperauerunt &
sperantes caritate asserunt & arden
tes ei coheredes factos ēe mundus nō
dubitat & ut tales de pnti ginasio to
taliter excludant se aduertendum q quę
dam scriptura est ante ecclesiam quę
dam cum ecclesia quędam post eccle
siam. Ante quidem ecclesiam. Sunt
uetus et Nouum testamtum q in e
ternū mandatū est. ut ait prophēta
hoc est. n. quod dicit ecclesia loquens
ad sponsum trahe me post te. Cum eccla

arserūt

uō/ sunt uenerāda illa concilia princi
palia quibus christum interfuisse nemo
fidelis dubitat/ cum legamus ipm dixisse
ascensurus in celum. Ecce uobiscum sū
omnibus diebus usq3 ad consumationem
seculi/ ut manifestat. Sunt et scrip
ture doctorp Augustī & aliorp quos
a spū sancto aditos/ qui dubitat fruc
tus eorp/ uel omnino nō uidit/ uel si
uidit minime degustauit. Post eccle
siam uō sunt traditiōes/ quas decreta
les dicunt: que quidem et si auctoritate
apostolica sunt/ uenerandē fundamētali/
tamē scriptur postponendas et dubitan
dum non est/ Cum christus sacerdotes
obiurgauerit de contrario/. Cum .n. in
terrogasset quare discipuli tui traditi

onem sopiorum transgrediunt/ negligē
bant .n. manuū lotionem/ Christus
.n./ Matheo testante/ Respondit/ quare
& uos transgredimini mandatum dei
pp traditionem uram/ in quo satis innu
it/ traditionem postponenda. Que si tra
ditiones ecclesie post ecclesiam sunt/ ut
declaratum est/ necesse est ut nō eccle
sie traditionib3/ sed ab ecctia traditio
nibus accedat auctoritas/ t hyq3 solas
traditiones habentes ab hoc ut dicebat
ginasio/ excludendi sunt/ Oportet .n.
hanc ueritatē uenantes ex his ex qbz
ecclesie manat auctoritas i uestigando
procedere/. t hijs utq3 sic exclusis/ ex
cludendi sunt/ alij/ qui ceruorp plumis
opti oues albas in grege dni se iactant

Hij sunt impietatis filij qui flagitia sua exeq possint matrem prosternut/ fres expellunt/ et denicq3 iudicem here no lunt. Nam cum ad eos ratio queretetur/ cum sua cupiditate decertia principia no viderent. Qua pp cum solus con certatio restat qui aliquali zelo erga matre ecclesiam ducti ipsam queritur ueritate ignorat. Cum quibus illa re ueretia fretus quam pius filius matri/ pius inchristum/ pius in pastore/ pius in omnes christianam religione profi tentes pro salute ueritatis in hoc libro incipio certamen.

Sti uo ad quos erit nota disputa tio sequens asserentes auctoritate imperij ab auctoritate ecclesie depen dere/ uelut artifex inferior dependet

ab architecto pluribus aduersis argumtis mouent. que quidem de sacra scriptu ra eliciunt/ & de quibusdam gestis ta summi pontificis q ipsius/ Impatoris/ no nullum uo iudicium here nituntur. Dicunt. n. primo secundum scripturam geneseos q deus fecit duo magna lumi naria/ Luminare maius/ & Luminare minus: ut alterum preesset die: & alter nocti/ que allegorice dicta ee intellige bant ista duo regimina Spirituale & Temporale/ De inde arguunt quod quemadmodum luna. que est lumina re minus no hz lucem nisi p ut re cipit a sole/ sic nec regnum temporale auctoritate hz p ut recipit a spiritua li regimine. Propter hanc & pp alias

rationes eorum dissoluendas/ premotandum
est q sicut philosopho placet in hijs que
de sophisticis elenchis/ Solutio argumenti
est erroris manifestatio. & quia error
pot esse in materia & in forma' ar
gumenti dupliciter peccare contingit:
aut .s. assumendo falsum aut non si
locizando que duo plus obiciebat contra
Permenidem/et Melissum dicens/ quia
falsa recipiunt & no silogizantes sunt.
& accipio hoc largo modo falsum et
p inopinabili/ q materia pbabili habet
naturam falsi. Si uo informa sit
peccatum/ conclusio intimanda est ab
illo qui soluer uult ostendendo formam
silogizatam no esse seruatam. Si uo
peccatum sit i materia aut est quia

simpliciter falsum assumptu est/ aut quia
falsum secundum qd/ Simpliciter p inten
tione assumpti soluendu e si secundum
qd p distinctione. Et hoc uso ad meliore
hui & aliaq faltaq inferius solutionu
euidentiam ad uertendum est q circa se
sum misticum dupliciter errar contigit/
aut querendo ipsum/ ubi no est/ aut re
cipiendo ipm/ aliter q accipi debeat/
Propter primu dicit Augustinus in lio
de ciuitate dei/ no omia que gesta sut
narrant: et si significare aliquid puta
da sunt: sed pp illa que aliquid signi
ficant/ et ea que nihil significant
attepunt. Solo uomere terra scindit/
sed ut hoc fieri possit/ et cetera aratri
membra sunt/ necessaria: pp quod ide
aut Indoctrina Cristiana loquens

de illo qui mult aliud in scripturis sentire/
q̄ ille q̄ scripsit/ eas: dicit q̄ ita fallitur
ac si quis q̄ deserens viam/ eo tantum
p̄ girum p̄geret/ quo via p̄ducit &
scribit demonstrandum est vt consue
tudine deuiandi et in transuersum/
aut p̄uersum ire cogat. De inde in
nuit cām. quare cauendum sit hoc̄
scripturis: dicens titubāt̄ fides si di
vinarum scripturarū uacillet auctoritas.
Eo aut dico q̄ si talia fuerint/ de
ignorantia correptione diligenti adhi
bita ignoscendum esset illi q̄ leonem
i nubibus formidat&: si uero industria
nō ad̄ cum sic errantibus ē agendū/
q̄ cum tyrannis q̄ publica iura/ non
ad comunē vtilitatē secunt sed ad propa

retorquer̄ conant. Q̄ sum̄ facinus et si
contingat in somnis ꝓfluere spiritus in
tentione ab uti. Non. n. peccatur in Moy
sen: non in dd̄: nō in Jacob/ nō in Ma
theū/ neq; patr̄e: sed in spūm scūm q̄
loquit̄ in uobis illis. Nam q̄q̄ Scribe
diuini eloqi multi sint vnicus tn̄ dic
tator est/ deus: qui bn̄ placitum suū no
bis p̄ multor̄ calamos explicare digna
tus est/ t̄ hijs ita prenotatis ad id q̄d
supius dicebatur/ dico p̄ interpretatio
nem illius dicti quo dicunt illa duo
luminaria importare/ duo hec regi
mina: inquo quidem dicto tota uis
argumti consistit. Quod aut ille
sensus omnino subsistere nō possit
duplici uia potest ostendi. Primo
quia cum hec regimina sint accidētia

quedam ipius hominis: uideret q̄ ds
rsus fuisset ordine puerso / accidentia
prius producendo q̄ proprium subiec
tum / q̄ absurdum ē dicere de Deo.
Nam illa duo Luminaria producta
sunt die. uij. et homo die. vj. ut pa
tet in hra. Preterea cum ista regimi
na sunt hominū directiua in quosdā
fines ut infra patebit: si homo stetis
set in statu innocentie / in quo á deo
factus est talibus directiuis nō indi
guisset. Sunt q̄ hec regimina reme
dia contra infirmitatē peccati: cum q̄
nō solum in die. uij. peccator homo
non erat. Sed et simpliciter homo nō
erat producet remedia fuisset otiosum /
q̄ est contra diuinam bonitatē. Stultus. n.

¶ Esset medicus ¶

esset medicus qui ante nativitatē hōis
pro apostemate futuro illi emplastrū
conficeret. Non igitur dicendum est q̄
quarto die Deus hec. vj. regimina fe
cerit / et p̄ consequēs intentio Moysi nō
nō potuit illa quam fingunt. Potest
et hoc mendacio tollendo p̄ distinctionē
dissolui. Melior nanq̄ est in aduersari
um solutio distincta. Non. n. omnino
mentiens tē ut̄ sicut interempti illum uj
deri facit. Dico ergo q̄ licet Luna nō
habeat lucem abundanter / nisi ut a so
le recipit / non pp̄ hoc sequit̄ q̄ ipsa lu
na sit a sole. Vnde sciendum est / quod
aliud ē ee ipsius lum̄ aliud uirtus eius:
et aliud operari. Quantum est adee / nul
lo modo luna dependet a Sole / nec et

interemptio

quantum de virtute / nec quantū ad opa
tionē ſimpliciter / quia motus eius eſt /
a motore primo influentia sua eſt
a propriis eius radijs. Habet. n. aliq
lucem ex ſe ut in eius eclypsi mani
feſtum eſt. Sed quantum ad melius
& uirtuoſius opandum recipit aliq
quia lucem habundantē qua recepta
uirtuoſius opatur. Sic ergo dico qꝝ re
gnum temporale nō recipit ēt a ſpi
rituali / nec virtutē quę eſt / eius auc
toritas / nec ēt / opationem ſimpliciter /
ſed bn ab eo recipit / ut uirtuoſius ope
tur p lucem grē quam in cēlo & in
terra Benedictio ſumi pontificis infū
dit illi. Et ideo argumtum peccabit
informa: qvia predicatu in cōclusione

nō extremitas maioris ut patet. Procedit. n.
ſic luna recipit lum a ſole qui ē regi
mē ſpiritale / regim temporale eſt luna /
ergo regimen temporale ē: recipit auc
toritatē a regimine ſpirituali. Nam in
extremitate maioris ponunt lucem: in p
dicato nō conclusionis auctoritatē quę
ſunt res aduerse ſubiecto & ratione ut
uiſum ē.

Vmunt ēt argumtum de hra Moysi
dicentis / qꝝ de femor Jacob fluxit fi
gura horū duorū regiminū / quia Levi &
Judas quorū alter fuit pater ſacerdotij
ut Levi: alter nō regiminis temporalis.
De inde ſic arguūt exhis / Sicut se hūt
Levi ad Judam: sic se hr ecclesia ad Spm
Levi preceſſit / Judam in natiuitate. ut
patet in hra: ergo ecclia precedit Spm

in auctoritate. Et hoc de facili soluitur/ nam q dicunt Leui et Iudas filij jacob fi guraut ista regimina posset similiter hic interimdo dissolui: Sed concedat/ et cum arguendo infertur/ sicut leui preces sit in natiuitate/ sic ecclesia i auctorita te. Dico similiter q aliud est pdicatu conclusionis et aliud maior extremitas. nam aliud est auctoritas/ & aliud nati uitas subiecto/ et roe. pp q peccatur in forma. Et est similis processus huic. a. procedit. b. in. c. d. & c. Sed. d et e. se hent ut/ a et/ b/ ergo/ d. precedit. e. in. f. f. uo & c. diuersa sunt. & si fe rent instantia dicentes q. f. seqt ad. c. hec e auctoritas ad natiuitate & pro an cedente bn infertur cotines ut animal pro homine/ dico q falsum est. Multi. n.

sunt maiores natu qui no solum i auctori tate/ no precedunt/ a/ Iuniorib⁹/ ut pat& ut ipi sunt tempore iuniores q sui archipre sbiteri/ et sic instantia uidetur erare sed non causa/ ut causa.

Et littera uo primi libri regu assu munt et creatione et depositionem Saulis/ q Saul Rex intro necatus fuit/ de positus p Samuele q vice dei de pcepto fu gebatur/ ut in lra patet/ Et l ex hoc ar guit ut quadmodu ille dei vicarius auctoritate huu/ dandi & tollendi regimen temporale & in alium transferendi/ sic et nuc dei vicarius ecclesie vniuersalis an tistes/ auctoritate het dandi & tollendi/ et et transferendi sceptrum regiminis tem poralis ex quo sine dubio seguit q auctori tas Impij dependet ut dicunt. Et ad hoc

dicendum ē q̄ interp̄tatione eius q̄ dicit
Samuele ~~in~~ dei vicarium / q̄a non ut
vicarius: sed ut legatus spiritualis ad
hoc siue nuntius portans / mandatū dn̄i
exp̄ssum hoc fecit: q̄ patet q̄ quicq̄ deus
dixit / hoc fecit solum & hoc retulit.
Vnde sciendum ē q̄ aliud ē esse vicariū
& aliud est ēe nuntiū siue ministrū
sicut aliud ē̄ interpretē / doctorem
& aliud est ēe interpretē. Nam vica
rius cui iurisdictio cum lege uel cum
arbitrio commissa est / ut ideo intra ter
minos iurisdictionis commissse de lege
uel de arbitrio comissa ē / potest agere
circa aliq̄d q̄d dn̄us omnino ignorat:
nuntius aut̄ nō pōt in q̄ nuntius / s
q̄ē admodum malleus in sola uirtute
fabri opat. Sic & nuntius in solo ar

arbitrio eius q̄ mittit illum. Non ergo se
quitur si deus p̄ nuntium samuelem
fecit / hoc quidem vicarius dei facere posse
Multa .n. deus p̄ angelos fecit & facit
& facturus est / quē vicarius dei petri
successor facere nō posse. Vnde argum
tum ipor. ē de toto ad ptem construen
do / sicut homo pōt uidere & audire / ergo
oculus pōt uidere & audire & hoc nō
tenet: tenet aut̄ destructiue sic. Homo
nō pōt uolare / ergo nec bracchia hois
possunt uolare & simile sic. Deus per
nuntium facere non pōt genita / nō ēt
genita uirgo sniam Agatonis: ergo nec
eius vicarius facere potest /

Summus et de lra Mathei Magos
oblatione dicentes xpm recepisse si
mul thus & aurum ad significandu se ip
sum dnm & gubnatore spiritualiu & te
poraliu: ex quo infertur christi vicariu
dominu & gubernatore eorunde & p conse
quens habere utrorumq3 auctoritate. Ad
hoc respondens litteram matrem & sensu
confiteor sed & illa inferre conant in
termino sylogizant. n. sic deus est dns
spiritualium & temporaliu utrang3 nam
propositio vera est sed medium variatur &
arguit in .iij. or terminis in quibus forma
sylogisca no saluat ut patet ex hijs que
de sylogismo simpliciter. Nam aliud e
deus q subicit in maiori p & aliud ui
carius q in minori & si quis instaret de
vicariis equivalentia in utilis est instantia

quia nullus vicarius ~~facere potest~~ sine
~~Summum etiam de littera Mathei~~
divinus sive sive humanus equivalet
pot principali auctoritati q patet de lrij
Nam scimus q successor petri no equa
let divine auctoritati saltem i opatione
ne non. n. posset facere terram ascen
dere sursum & igne descender deorsum
neq3 p officiu sibi comissu nec et possut
omnia sibi comitti adeo qm potestate
dandi & simli baptizandi nullo modo
deus committer posset: ut evidenter probat.
hoc licet magister dixerit incontrarium.
Scimus et q vicarius hois no equivalet
ei quantu in hoc q vicarius est: auc
toritas principalis no e principis: nisi ad
usum: quia nullus princeps se ipsum
auctorizar potest: recipe aut potest: atq3

dimittere / sed alium creare nō pōt / quia creatio principis ex principe non depēdet. Quod si ita est / manifestū est q̄ nullus princeps potest sibi subiicere Vicarium in omnibus equi ualentem q̄ instantia nullam efficaciā habet.

Tem assumunt de ꝛa eiusdem illud christi ad Petrum: & quodcunq; ligaueris sup terram erit ligatum & in celis: & quodcunq; solueris sup terram erit solutum & in celis: q̄ etiam omnib⁹ apostolis ē dictum. Similiter accipiunt de ꝛa ꝙ Mathei similiter et Johannis / ex quo arguunt successorem Petri omnia de concessione dei posse tam ligare q̄ soluere / & de inde inferunt posse soluere leges & decreta impij atq; leges & decreta ligari p regimine tempali

Vnde bn̄ sequeret illud quod dicunt: & dicendum ē ad hoc p distinctionē circa maiorem silogismum quo utunt silogizantes .n. sic. Petrus potuit soluere omnia & ligare / Successor Petri pōt quicq̄ petrus potuit / ergo successor petri pōt omnia soluere & ligare: unde inferunt auctoritate & decreta impij soluere & ligari ipsum posse. Minorem concedo / maiorē uō non sine distinctione. Et ideo dico q̄ hoc signū uniuersale / omne q̄ includitur in quodcunq; nunq̄ distribuit ex̄ ambitu termini distribuit. Nam si dico. omne animal currit: omne distribuit p omnia eo q̄ sub gnre animalis comprehenditur. Si uō dico omnis homo currit / tunc signum uniuersale nō distribuit / nisi p

suppositis huĩ termini homo. & cum dico omnis grammaticus. tunc distributio magis cohartat: pp q̃ semp uidendum est/ quid signũ uniuersale habet distribuẽ/ quo uiso facile/ apparebit q̃tum sua distributio dilatet/ cognita natura & ambitu termini distributi. Vnde q̃ dr quodcunq; ligaueris. sibi quodcunque sumeret absolute/ uerũ ẽt q̃ dicit & nõ solum hoc facer possẽ/ quin solucre Vporem/ a uinc & ligare ipsam alteri uiuente primo/ q̃ nullo modo pot posset & soluer me nõ penitente/ q̃ et facere ipse deus nõ possẽ/. Cum ĝ uta sit/ manifestũ est q̃ nõ absolute sumẽda est illa distributio/ sed respective ad aliquid. Quod aũt illa respiciat satis ẽ

euidens/ considerando illud/ q̃ sibi concedit circa q̃ illa dei distributio subiungitur. Dicit. n. Christus Petro Tibi dabo claues regni celorũ: de inde subdit & Quodcunq; quod est omne quod: idest & oẽ q̃ ad istud officium spectabit: soluere poteris & ligare. Et sic signum Vniuersale. q̃ includitur ibi. quodcunq; contrahitur in sua distributice/ ab officio clauium regni celorũ & sic sumendo uera ẽ illa propositio absolute uõ non ut patẽ. & ideo dico/ q̃ et si successor Petri secundum exigentiam officij cõmissi Petro/ possit soluer & ligar nõ tñ pp̃ hoc/ sed quod possit soluere & ligare decreta impij siue leges ut ipsi dicebant/ nisi ulterius probaret hoc spectare ad officiũ clauium cuius cõtrarium inferius ostenditur.

Cepiunt ẽt illud Luce q̃ Petr̃ dix̃t
christo: cum ait/ ecce gladij duo
hic/ Et dicunt q̃ illos duos gladios duo
p̃cepta regimina intelligunt: que q̃
Petrus dixit ee ibi/ubi erat/ hoc est a
pud se. Vnde arguit illa duo regi
mina secundum auctoritatẽ apud suc
cessorem Petri consistere. Et ad hoc di
cendum est p̃ interp̃tationẽ sensus in quo
fundant argumentũ. Dicunt .n. illos
duos gladios quos assignauit Petrus duo
prefata regimina importare/ q̃ omĩo
negandum est/ tũ qa illa responsio nõ
fuisset ad intentionẽ christi: tum quia
Petrus de more subito respondebat. ad re
rum sup̃ficiem tantũ. Quod ait respõ
sio nõ fuisset ad inte tionẽ christi erit ma

nifestum: si considerent uerba prece-
cedentia/ et cã uerborũ/ pp hoc scien
dum q̃ deũ fuit in die cene unde
Lucas incipit supius sic. Venit aut
dies azimorum in quo necesse erat
occidi Pascha/ ingua quidem preloc
tus fuit christus de ingruente passio
ne in qua oportebat ipsum separari a
discipulis suis Item sciendum ẽ q̃ vbi
ista uerba interuenerunt: erant si
mul omnes duodecim discipuli/ unde
parum post uerba p̃missa dicit Lucas
Et cum facta eet hora discumbẽdi
et duodecim apti cum eo/: & exhinc
cõtinuato colloquio venit ad hoc.
Quando misi vos sine sacculo & pera/
& calciamẽtis/ nunqd aliqd defuit uobis.

MSS

At illi dixerunt ei nihil. Dixit ergo eis. Sed nunc qui ht saculum tollat simit & peram: et qui nō ht: uendat tunicam & emat gladium. In quo satis apte intentio christi manifestat. Non .n. dixit ematis ut hentis duos gladios / imo duodecim discipulos dicens & qui nō ht emat / ut a qlibet herent unū. & hoc et dicebat premonens eos pressuram futuram: & despectum futurū. ergo eos / qī dicens quousq3 fui uobis cum: / recepti eratis: nunc fugabimini. Vnde opz uos pparare uobis et ea q iam phibui uobis pp necessitatē. Itaq3 si responsio Petri quę est ad hoc / fuis set in intentione illa: iam nō fuisset ad eam quę erat christi / de quo xps ipsum increpasset sicut multotiens increpauit cum inscie responderet. Hoc autē nō fecit sed acquieuit. dicens ei satis est. quasi diceret pp necessitatē dico. sed si quilibz herē non possem: duo fe sufficere possunt. Et q petrus de more / ad sufficiem loqueretur probat eius infestina & impremeditata presumptio / ad eam nō solum fidei sinceritas impellebat: sed ut credo puritas & simplicitas nālis. Hanc suam psumptionē scribę christi testantur omnes. Scribit autē Matheus / cum Jesus interrogasset discipulos quem me ee dicitis: Petrum an omnes rndisse. Tu es christus filius dei uiui. Scribit & cum christus diceret discipulis / qa oportebat eum ire in ierusalē

& multa pati. Petrus assumpsit eum
et cepit increpare illum dicens. Absit a
te dñe / non erit tibi hec. ad quem chri
stus redargvens conversus dixit / Vade
post me Sathanas. Item scribit q̄ in mō
te transfiguratus in conspectu christi.
Moysi & Helie & duorū filiorum Zebedei
dixit Domine bonum ē nos hic esse. si
uis faciamus hic tria Tabnacula. tibi
vnum: Moysi vnum / & Helye vnum
Item scribit q̄ cum discipuli eent in
naui cula tempore noctis & christus
ambularet sup aquam. & Petrus dixit.
Domine si tues iube me ad te uenire
sup aquas. Item scribit q̄ cum christus
prenunciaret scandalum discipulis
suis Petrus respondit. & si omnes sca
dalizati fuerint i te. ego nunq̄ scandalizabor i

Et infra et si oportuerit me moti tecum
non te negabo & hoc et contestat Marcus
Lucas uō scribit Petrum dixisse christo su
pra verba premissa de gladys: domine
tecum paratus sum in carcere & in mor
tem ire. Johannes aut dicit de illo / q̄ cū
xpus uellet sibi lauare pedes. Petrus ait /
Dñe tu lauas mihi pedes & infra. Nō
lauabis mihi pedes in eternum. Dicit
et ipsum gladio percussisse ministi servuz.
q̄ etiam conscribunt omnes quattuor.
Dicit et Johannes ipm introisse subito /
cum uenit in monumentum / uidens aliū
discipulum cunctante ad hostium. Dicit
item q̄ existente ihesu in littore post re
surrectionē / cum Petrus dix̄ se: Erat. n.
nudus et misit se in mare. Vltimo dicit
q̄ cum petrus uidisset Johannē dicit Jhesu

Domine hic aut quid timuit quippe talia
de Archimandrita nostro / in laudem suę
puritatis continuasse: in quibus aperte
deprehenditur q̄ cum de duobus gladijs
loquebat intentione simplici. Respon de
bat ad christum. q̄ si uerba christi & Pe
tri tipice sunt accipienda / nō adhoc quod
dicunt / isti trahenda sunt ad sensū / sed
referenda sunt ad sensum illius gladij de
quo scribit Matheus sic / nolite arbitrari
quia ueni mittere pacem in terra / non
ueni pacem mittere / sed gladium. Veni
.n. separare homine aduersus p̄em suum ⁊c
q̄ quidem fit tam uerbo / q̄ ope / pp q̄ dice
bat Lucas ad Theophilum quę cepit Ihe
sus facere & docere / Talem gladium
xps emere precipiebat quem duplicem ibi
et Petrus & respondebat. Ad uerba .n.

& opa parati erant p quę facer̄ q̄ xps
dicebat se ueniss̄e factur̄ p gladiū
ut dictum est /

Iaunt adhuc q̄dam q̄ Constantinus
Impator mundatus a Lepra i
tercessione Siluestri / tunc summi Pon
tificis Impij sedem / sed & Romanam
donauit ecclesię cū multis alijs Impij
dignitatibus. ex quo arguunt dignitates
illas: De inde neminem assumer̄ posse
nisi ab ecclesia recipiat cuius eā esse
dicunt / & hoc bene sequit auctoritate
illam ab illa dependere ut ipsi uolunt.
Positis & solutis igit argumtis que ra
dices in diuinis eloquijs here videbant:
Restat nunc illa ponenda & soluenda
quę in gestis romanis / et ratione hu
mana tradicant: ex quibus primum e/

q̄ premittitur q̄ sic silogyzant. Ea quę
sunt ecclesię nemo de iure here pōt
nisi ab ecclesia & hoc cōcedit/ Roma
num regnum est ecclesię/ ergo ipsum
nemo de iure here pōt nisi ab eccla.
Et minorem probant/ pe ea qvę de Cō
stantino supius tacta sunt. Hanc nō
minorem in termino & cum probant
dico q̄ sua probatio nulla est/ qvia Cō
stantinus alienar nō potecat Impij di
gnitatem/ nec ecclesia recipe. Et cum
p̄tinaciter instant q̄ dicunt sic oste
di pōt. Nemini licet ea facere per
officiū sibi cōmissum uel deputatum/
qvę sunt cōtra illud officiū: qvia sic
id inquantū idem ee contrarium sibi
ipsi q̄ est/ impossibile/ sed contra offi
tium deputatum Impatori e scindere impiū

cum officiū eius sit humanū gnus uni
uelle et vni nolle/ tenet subiectum:
Vt in primo huī de facili uideri pōt.
ergo scindet Impium Impatori nō lica.
Si ergo alique dignitates p Constantinū
essent alienate/ vt dicunt ab impio:
& uessissent in potestate ecclesię: scis
sa esset tunica inconsutilis/ qvam
scindere ausi nō sunt et q̄ christum
uerū deum lancea p̄forarint. Prete
rea sic ecclia sicut suū het fundamē
tum/ sic & impium suū. Nam ecclię
fundamentum christus est. Vnde Appo
stolus ad Corinthios/ fundamentum aliud
nemo ponere pōt/ pręter id quod positū est.
Quod est christus yhesus/ ipse est pe
tra sup quam fundata est ecclesia.
Impij nō fundamentum ius humanū est.

Modo dico q̄ sicut ecclesię fundamēto
suo cōtrariari nō licet: sed debet semp
inniti sup illud iupta .1. canticorum
quę est ista que ascendit de deserto de
litijs affluens innixa sup dilectum suū
et Impio licitum nō est cōtra ius huma
num aliquid facere. Sed cōtra ius
humanū ecc̄t si se ipsum destruere nō
licę. Cum q̄ scindere Impium esset
destruere ipsum cōsistente impio i uni
tate monarchię vniuersalis manifestū ē.
q̄ impij dignitatē fungenti scindere im
pium nō licę. Quod aut scindere im
pium sit contra ius humanū ex su
pioribus est manifestum. Preterea oīs
iurisdictio prior est suo iudice iudex
.n. ad iurisdictionē ordinatur & nō
e conuerso. Sed Impium ē iurisdictio

⁊ Comunem ⁊

comunem temporalem in iurisdictionem
ambitu suo comprehendens ergo ipsa ē
prior suo iudice qui ē Impator: quare
ad ipsam impator ē ordinatus & non e
conuerso. Ex quo patet q̄ impator ipaz
p̄mutare non p̄ot inquantū Impator
cum ab ea recipiat ee q̄ ē. Modo dico
sic Aut ille impator erat cum dr ecc
clesię cōtulisse aut non Et si nō planū
est q̄ nihil poterat de Impio conferre &
si sic cum talis collatio esset minoratio
iurisdictionis impij inquantum Impator
hoc facere non poterat. Amplius si
vnus Impator aliquam particulam ab
Impij iurisdictione discindere poss & ea
dem ratione et alius Et cum iurisdic
tio temporalis finita sit & oīe finitū

p finitas decisiones assummat: sequetur
q̄ iurisdictio prima posset anichilari/
q̄ est irrationabile. Ad hec cū cōferes
se habat p modum agentis/ et cui con
fertur p modum patientis/ ut placet
philosopho in hijs q̄ ad nicomacū
nō solum ad collationem ee licitam
requiritur dispositio conferetis/ sed et
eius cui confertur/ Vident. n. in patie
te dispositio actus actiuorum in esse.
Sed ecclia ideo disposita erat ad tempo
ralia recipienda/ p̄ p̄ceptum phibitum
ex p̄resse ut hemus p̄ matheum sic.
Nolite possidere aurum neq; argetū
neq; pecuniam in zonis uestris/ non
peram i via &c. Nam & si p hu
cam hemus relaxatione precepi quam

ad quedam/ ad possessione tn̄ auri 7 argeti
licentiata ecclam post prohibitoem illa
i uenire nō potui Quar si ecclia recipe
nō poterat/ dato q̄ Constantinus hoc face
potuisset/ de se actiue/ actio tn̄ illa non
erat possibilis ad recipiendum pp̄ patietis
indispositione Patet igitur q̄ nec ecclia
recipe p̄ modum possessionis/ nec ille cō
ferre p̄ modum alienationis poterat. Po
terat tn̄ Impator in patrocinii ecclie
patrimonii & alia deputare in moto
semp̄ superiori dimitio/ cuius Vnitas di
uisionem nō patitur. Poterat & Vica
rius dei recipe nō tanq̄ possessor/ sed tanq̄
fructuū p̄ ecclia p̄ pauperibus dispensa
tor quod apostolum fecisse non igno
ratur ?

Dhuc dicūt q Adrianus pp Karolū
magnū sibi & ecclie aduocauit/
ob iniuriam longobardor tpre Desidij
Regis eor/ etq Karolꝰ ab eo recepit im
pij dignitate nō obstante q Michael im
pabat apud Constantinoplim pp q dicūt
q omes qui fuerunt romanor impato
res post ipm & ipsi aduocati ecclie
sunt/ & debent ab eccha aduocari.
Ex quo et sequeret illa dependentia q
concluder uolunt. Et ad hoc infringen
dum q dico q nihil dicunt/ Vsurpatio n.
iuris nō facit ius. Nam si sic eodem
modo auctoritas ecclie probaret depēdet
ab Imperatore: Postq Otho Impator
Leone ppaz restituit/ et benedictum dispo
suit/ nec nō in exiliū in Saponiam dupit.

Atione uō sic arguit: Sumunt eter
ni sibi principium de decimo q
prio philosophie dicentes. Omnia que
sunt h unius gnis reducunt. q ē men
sura omniū qve sub illo gnē sunt:
Sed omnes homines sunt vnius gnis.
ergo debent reduci ad unū tanqvam
ad mensuram omnium pfy & cum
summus Anthistes & impator sint hoies/
si conclusio illa est uera oportet q re
ducant ad unum hominem & cum
pp. non sit reducendus ad aliū refert
q Impator sit reducendus ad ipsum
tanqua ad mensuram & regulam
pp q sequitur et id quod uolunt. Ad
hanc rationē soluendam dico. q cum
dicunt eaqve sunt unius gnis

oportet reduci ad aliquod unū de illo
gnre / q̄ ē metrum in ipso uerū / di
cunt / dicentes q̄ omnes hoīes sunt u
nius gnris & similiter uerū cōclu
dunt / cum infertur ex his omnes
homines reducendos ad unū metrū
in suo gnre. Sed cum ex hac cōclu
sione subinfertur de. pp. et Impator
falluntur / secundum accidens. Ad
cuius euidentiam / sciendum ē q̄ ali
ud est ēe hominem & aliud est ēe
Impatorem / Sicut aliud est ēe homi
nem & aliud ēe Patrem. ut dominū
Homo. n. ē id quod ē p formam sub
stantiale ue q̄ ve est relatio p quam
sortitur species & gnus & per quem
reponitur sub predicamto substantię

Pater. n. est id q̄ est p forma accidentale /
que ē relatio / p quem sortit spem quā
dam & gnus / et reponitur sub gnre
ad aliud siue relationis / Alter omnia
reducerent ad p̄dicamtum substantię /
cum nulla forma accidentalis p se
subsistat absq̄ ypostesi substantię sub
stinetis quod est falsum. Cum ergo
. pp. & Impator sint id q̄ sunt p quas
dam relationes & quia p papatum &
p Impium ēt relationes sunt / altera
sub ambitu dominationis manifestum
est q̄ pp. & Impator in quantum hui
modi hent reponi sub predicamto rela
tionis & p consequens reduci ad alią
existens sub illo gnre. Vnde dico / q̄
alia est mensura ad quam hent reduci

pro ut sunt hoies et alia put sut. pp.
et Impator / Nam ut sunt homines
hent reduci ad optimu hominé qui
est mſura omniu alioꝝ & ideo
ut dicam quisqs ille sit ad existente /
maxime unum ingnré suo ut hetr
pót in vltimis ad nicomacum / nq
tum nó sunt relativa ut patet / re
ducenda sunt ad invicem : si alterum
subalternat alteri uel inspé communi
cat p nãz relatiois uel ad aliquod ter
tium / ad quod reducant tanq ad comu
né vnitató. Sed nó pót dici qalterꝝ
subalternet alteri : quare sic alteru
dé altero p̃dicatur quod est falsum.
Non .n. dicimus Impator est . pp. et
é conuerso / nec pót dici q̃ comunicet

in spetię / cum alia sit ratio . pp̃ . alia Im
patoris inquantú huiusmodi ergo reducut
ad aliquod inquo hnt uniri / Propter q̃
scendum é q̃ sicut se ht relatio ad re
lationé / sic relativum ad relativum si ergo
papatus . et Impatus cum sint relatiões
suppositionis hẽant reduci ad respectu
suppositionis / a quo respectu cum suis
differentialibus descendunt . pp̃ . & Im
pator / cum sit relativa reduci hẽbut
ad aliquod unum in quo repiat ipse re
spectus suppositionis absq; differentialibꝫ
alijs / & hic erit uel ipse deus inquo
respectus omnis vniuersaliter unit :
uel aliqua substantia / deo inferior in
qua respectus suppositiois / a simplici re
spectu descendens particulariter . et sic

patet q̄ pp̄s et Impator inquantū homēs debent reduci ad unum inquantū nō .pp̄. et Impator ad aliud & p hoc patet ad rationem.

Ositis & exclusis erroribus quibus potissime inuitum: qui romani principatus auctoritatē dependēr dicunt a romano pōtifice rēdeundum est ad ostendendum ueritate huī tertię questionis quę primo discutienda ꝓponebat. Quę quidem ueritas apparebit sufficienter si sub prefixo inditio inquirēdo prętatam auctoritate in mediate dependere a lumine totius entis. Ostendero qui deus est & hoc erit ostensū uel si auctoritas ecclesię remoueat abilla cum de illa nō sit alteratio uel si ostensiue probet a deo in mediate depēdere.

Quod aut auctoritas ecclesię non sit cā impialis auctoritatis probatur sic illud quo nō ēpistente alterum hēt totam suam uirtutē nō ē causa illius virtutis: sed ecclesia nō ēpistente aut nō virtuante Impium habuit totam suam virtutē ergo ecclesia nō ē cā uirtutis impij: & p consequens nec auctoritas eius cum idem sit virtus & auctoritas eius. sic sit ecclia .a. Impium .b. auctoritas siue uirtutis impij .c. si ~~auctoritas~~ si nō ēpistente .a. c. est q̄ .b. Impossibile est .a. ēe causam eius ēpē .c. esse .in .b. cum impossibile sit effectum precedere causam ineſſe. Ad hęc si nihil opante .a. c. est est in .b. necesse est .a. nō ēe causam eius q̄ ē.c. ēe in .b. cum necesse sit ad prę

ductione effectus ꝓparari causam preser
tim efficiente de qua intenditur in
cidenter. Maior ꝓpoſitio huius de mo
ſtrationis declarata interminis: Mino
rem christus & ecclesia confirmat: chri
ſtus naſcendo & morriendo ſupius dic
tum eſt: Ecclesia cum Petrus Paulus
in actibus apoſtolor dicit. Ad tribunal
Cesaris ſto: ubi me oportet iudicari.
cum et angelus dei paulo dixerit pa
rum poſt. ne timeas Paule/Cesari te
oportet ee aſſiſtere: et idem. Iterum
Paulus ad Iudeos exiſtentes in Italia
contradicentibus aut Iudeis coactus su
appellare cęſarem: non quasi gentem
meam habens aliquid accuſare/ſed ut
eruam animam meam de morte./
Q si Cesar iam tunc iudicabat temporalia

no habuiſſet auctoritate/nec chriſtus
hoc ꝓbaſſet/nec angelus illa uer
ba nuntiaſſet/nec ille qui dicebat
Cupio diſſolui et eſſe cum chriſto: In
competente Iudicem appellaſſet. Siet
Conſtantinus auctoritate nō hūiſſet
in patrocinium ecclię illa quę de im
pio deputauit: ei de iure nō potuiſ
ſet/sic ecclia illa collatione uteret
in iuſte/cum deus uelit oblationes
eſſe immaculatas/iuxta illud. Le
uiticas. Omnis oblatio qua confer
tis deo abſq; fermento erit/quod ꝙz
ꝓceptum licet ad offerentes facem
habere uideatur/nihilominus & p
conſequens ad recipientes/Stultum
.n. eſt credere deū/uelle & recipi quod

prohibet exhiberi : cum ēt in eodem pre
cipiat Leuitis. Nolite contaminare
animas uras / nec tangatis quicquid
eorp ne immundi sitis / Sed dicere g
ecclia sic abutat primonio sibi de
putatio ualde est inconueniens. ergo
falsum erat illud ex quo sequebatur.

Mplius si ecclia uirtutē heret
auctorizandi romanos principi
pem ut heret / a deo / aut / a / se aut
ab imperatore alicuio / aut ab uni
uerso mortalium assessu / uel saltem
ex illis pualentiū / nulla est alia ri
mula p quam uirtus hec ad ecclias
manere potuisset. Sed a nullo istorū
hēt. ergo uirtutē p dictam nō hēt.
Q aut a nullo istorū heret / sic appa
ret / nam si a deo recepisset hoc fuisset

aut p legem diuinam / aut p naturalē
ga g / a natura recipitur adeo reci
pitur : nō tñ cōuertitur : sed nō p na
turalem : quia nā nō imponit legē
nisi suis effectibus : cum deus insu
fficiens ēt non possit ut sine seruis
agentibus aliquid in ēt producat.
Vnde cum ecclia nō sit effectus na
turē : sed dei dicentis supham pe
tram edificabo ecclesiam meā : et
alibi. Opus consumam g dedisti mi
hi / ut faciam manifestum ē g ei
nā legem nō dedit sed nec p diui
nam. Omis nanq; diuina lex duo
rum testamtorū gremio cōtinetur
inquo qdem gremio repire nō pos
sum sollicitudinē temporalium
siue curam sacerdotio primo / uel

nouissimo cōmendatam fuisse / qvin
imo inuenio sacrdotes post ab
illa de pręcepto remotos: ut patet p
ea quę deus ad Moysen & ad sacerdo
tes nouissimos p ea quę christus ad
discipulos quam quidem abeis ee
remotam possibile nō ē / si reguminis
temporalis auctoritas a sacerdotio de
manav& / cum saltem in auctorizan
do sollicitudo prouisiōis instar&: et de
inde cautela cōtinua ne auctoriza
tus a tramite rectitudinis deviaret.
Quod aut / a se non recepit de facil
patet. Nihil ē quod dare possit
q nō habet / Vnde omne agens aliqd
actu tale ee opz: quale agei intendit
ut habetur in hijs quę de simpliciter
ente ente: sed constat q si ecclia sibi

dedit illam uirtutē nō hēbat illam
priusq daret / & sic dedisset sibi q nō
habebat q est impossibile. Quod nō
ab aliquo Impatore nō recepit p ea
quę supius dicta sunt patet suffici
enter & et ab assensu omnium
uel pualentiū nō habuerit quis du
bitat / Cum nō modo Asiani & Affri
cani omes: qvin et maior ps Europa
colentium abhorreat Fastidium et n.
est in rebus manifestissimis probatōes
adducere //.

Tem aliud. Q est contra nāz
alicui nō est de numero uir
tutū suarum / cum uirtutes unius
cuiq rei consequent naturā eius
pp finis adeptionē: sed uirtus auctō
rizandi regnum nīrę mortalitatis ē

contra naturam ecclie nihil aliud ē
q̄ vita christi / tam in dictis quā in
factis comprehensa. Vita n̄ ipsius
ydea fuit & exemplum militantis
ecclie: est contra naturam ecclie q̄
non est de numero uirtutum suar̄
Ad euidentiam aut minoris: sciendū
est q̄ nā ecclesie forma est ecclie:
nam q̄uis natura dicat̄ de materia
& forma p̄prius tn̄ dicit de forma
ut ostensum est p̄ phylosophum in hijs
que de nā auditu. Forma aut ecclie
nihil aliud ē q̄ vita christi / tam in
dictis q̄ infactis comprehensa. Vita
n̄ ipsius ydea fuit & exemplum mi
htantis ecclesie p̄sertim pastorum
maxīe sum̄i pōtificis cui ē pascer agnos
& oues. Vnde ipse in Johanne formā

sue uite relinquens. Exemplum inqt
dedi uobis / ut quemadmodum ego feci:
ita & uos faciatis & specialiter ad
petrum. Postq̄ pastoris officiū sibi
cōmisit / ut in eodem habemus. Petre
inquit sequere me. Sed christus huius
modi regnum coram Pilato abnegauit.
Regnum inquit meū nō est de hoc
mundo: Si ex hoc mundo ēet regnum
meū / ministri mei vtiq̄ decertaret
ut nō traderer Judeis: nunc aut re
gnum meum nō est hic. Quod sic
intelligendum est ac si christus q̄si
deus est / nō sit dominus regni huj⁹
cum Psalmus dicat. Quoniam ipsi
est mare: & ipse fecit illud & ari
dam fundauerunt manus eius: sed

quia ut exemplar ecclesię regni huĩ
curam nõ hẽbat: uelud si aureum si
gillum loqueretur de se dicens. Nõ
sum mensura aliquo gnẽ quod gdz
dictum nõ ht locum/ in gnum ẽ aurę:
cum sit metrum in gnre metallorũ.
Sed inquantum ẽ quoddam signum re
ceptibile p impressionẽ. Formale igr
est ęcclię illud idem dicere/ illud idẽ
sentire. Oppositum aut dicere illud
idem dicere uel sentire contrarium
forme/ ut patet/ suię nature q; idẽ
est. Ex quo colligitur q; uirtus auc
torizandi/ regnum hoc sit contra na
turã ęcclesię: cõtrarietas. n. in oppo
sitione uel dicto sequitur incontra
rietate/ quę ẽ in re dicta/ uel opinata/
sicut uerum/ ut falsum/ ab ee rei/ ut nõ ee.

in ratione causatur/ ut doctrina prę
dicantorũ nos docet: Sufficientia. n.
datur p argumta supiora/ ducendo ad
i conueniens probatum ẽ in auctoritatẽ
impij: ab ecclesia minime dependere:
Scit in precedenti capitulo ducẽ
do ad inconueniens ostensum sit
auctoritatẽ impij ab auctoritate sumj
Pontificis nõ causari/ nõ tñ omnino
p batum ipsam inmediatẽ depender
a/ deo nisi ex consequnti Consequens. n.
ẽ si ab ipso dei vicº nõ dependet q; a
deo dependet: Et ideo ad pfectam de
monstrationẽ propositi ostendue pro
bandum est/ impatorem siue monar
chiam in mediate se here ad principẽ
uniuersi qui deus est. Adhuius autẽ
intelligentiam sciendum ẽ q; homo solus

in entibus tenet mediū corruptibiliū
& incorruptibiliū ꝓpꝫ recte a phi
losophis assimilantur. Orizonti qꝫ ē me
diū duorum emisphoꝝ. Nam homo
si consideret secundum vtranq; par
tem essentialem .ꝫ. animam & corpus
corruptibilis est. Propter qꝫ bñ plus
mouit de ipso pro ut incorruptibi
lis est in ꝫcundo de anima cum dix
& solum hoc cōtigit separi tanq; per
petuum a corruptibili. Si ergo hō
medium quoddam est corruptibiliū
& incorruptibiliū cum omne me
diū sapiat naturam extremorum.
necesse est hominē sapere utramq; nat
turā. & cum omnis natura ad ul
timū quēdam finē ordinet consequ
ut homis duplex finis existat: ut sicut

inter omnia et solus incorruptibilitatē
& corruptibilitatē participat. Sic solus
inter omnia et in duo ultima ordinet
quorum alterum sit finis eius: pro ut
corruptibile est: alterum nō pro ut ī
corruptibilis. Duos igit fines proui-
dētia illa uenerabilis homini proponit in
tendendo beatitudinē .ꝫ. huius vitę que
in ope proprię uirtutis consistit & p
terrestrem Paradisum figuratur. et
beatitudinē uitę ęterne: que consi
stit in fruitione diuini aspectus. ad
quam ꝓpria uirtus ascendere nō pōt.
nisi lumine diuino adiuncta. que p
paradisum celestem intelligi datur.
Adhas quidem beatitudines. uelut ad
diuersas conclusiones p diuersa media

uenire oportet/ Nam ad primam p phi
sicam ~~cam~~ documenta ueniemus: dumodo illa
sequemur secundum uirtutes morales/
& intellectuales opando. Ad secundam
uo p documenta spiritualia/ que huma
nam rationē transcendunt: dummo
illa sequeremur secundum uirtutes
theologicas opando fidem/ spem & cari
tatē. Has igit conclusiones hic me
dia/ licet ostensa sint nobis hec ad
humana rationē que ~~plu~~ phos tota
nobis innotuit. hec a spu sancto qui
p phetas & agiographos qui p coheter
num sibi dei filium Jhesum christū
& p eius discipulos sup naturalem ~~za~~
~~tionem~~ ueritatē/ ac nobis necessaria reuelauit

⁊ ~~reuelauit~~ ⁊
⁊ ne humana ⁊

ne humana cupiditas postergaret/ nisi
homines tanq̃ equi sua bestialitate uaga
tes in camo & freno compescerent i uia
Propter opus fuit homini duplici directi
uo secundum duplicem finem. s. summo
Pontifice qui secundum reuelata/ huma
num genus p ducer & ad uitam eternam
Et impatorem q secundum physica do
cuīta genus humanū ad temporalem
felicitatem dirigeret. & cum ad hue
portum uel nulli ut pauci/ et hij cum
difficultate nimia peuenire possint/ nisi
se sedatis fluctibus cupiditatis genus hu
manum libum/ in pacis tranquillitate
quiescat: Hoc est illud signum ad q
maxime debet intendere/ Curator orbis

q dr romanus Princeps / ut .s. in Areola
ista mortalium liber cum pace uiuat.
Cumq3 dispositio mundi huius dispositi
onem in herente celorum circulatione
sequat / necesse est adhec ut uniuersa
lia documenta libertatis & pacis comode
locis & temporibus aplicentur. De cu
ratore isto dispensari ab illo qui totalem
celoꝝ dispositionē presentialiter intuet.
Hic aut est solus / qui hanc ordinauit
ut ꝑ ipsam ipse prouidens suis ordinib9
queq3 cōnecteret. Quod si ita ē / solus
eligit deus / deus ipe confirmat / cum
superiorem no habeat. Ex quo hēri potest
ulterius q̄ nec isti qui nunc / nec alig
cuicunq3 modi dicti fuerint electores. sic

dicendi sunt: quin potius denunciatores
diuine prouidentie sunt hēndi. Vnde
ſſeꝑ alīs ꝙn patiantur dissidium / quibus denūc
tiandi dignitas est indulta: ut quia omes
uel quia quidam eorum nebula cupiditatis
obtenebrat diuine dispositionis faciem no
discernunt. Si ergo patet / q̄ auctoritas
temporalis MONARCHE sine ullo me
dio in ipsum de fonte Vniuersalis auctori
tatis descendit: qui quidem fons in arce sue
simplicitatis Vnitus in multiplices alueos
influit ex habundantia bonitatis. ET
IAM satis uideor / metam attigisse propo
sitam. Enucleata nanq3 ueritas est que
Stroris illius qua querebatur verum ad bñ
esse mundi necessarium ēet Monarche of
fitium. Qc illius qua querebat An roman

pptus de Jure Jmpium sibi asciuerit/
nec nō illius ultime qua querebatur.
An Monarche auctoritas a deo uel ab
alio dependeret immediate. que quide
ueritas vltime questionis/ nō sic stricte
recipienda est: ut Romanus Princeps
in aliquo Romano Pontifici nō subiacet
Cum mortalis ista felicitas/ quodamodo
ad immortalem felicitatem ordinetur
Jlla igitur reuerentia Cesar utatur ad
Petrum qua pmogenitus filius debet ut
ad Patrem/ ut luce paterne gratie illu
stratus uirtuosius orbem terre irradiet:
Cui abillo solo pfectus est/ qui ē omniū
spiritualiū & temporaliū gubernator.

DEO GRATIAS

Antonius Jinibaldus Florentinus fideliter
transcripsit ad instantiam Neri de
Capponis negociatore clarissimo.

MSS

cc. 88 con antica numerazione esatta, di cui l'ultima è bianca, più 4 prelim. n.n. di cui 3 bianche.

Settembre 1916 GS.